



*Эстафета  
памяці  
працягваецца  
стар. 4*

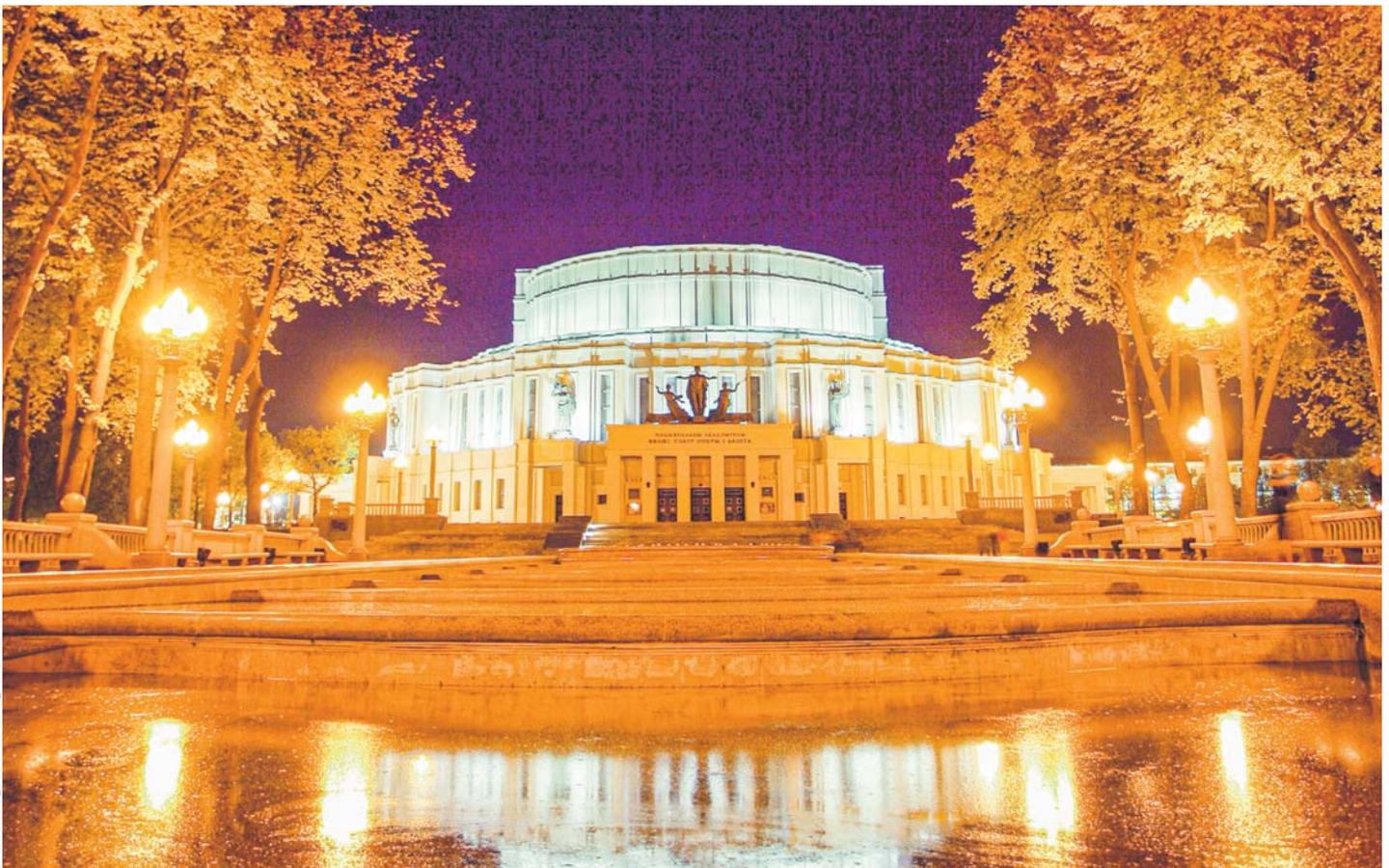


*Мастацкія  
скарбы  
бібліятэк  
стар. 12*



*Неўтаймоўная  
энергія  
танца  
стар. 13*

## На сустрэчу з Апалонам



Фота з архіва тэатра.

Узвышанасць і адухоўленасць, узнёсласць і палёт фантазіі, феерыя ўражанняў і ўсплёск эмоцый... У віры яго вялікасці Тэатра — таямніца спасціжэння прыгожага. Пульс яго — і дэкарацыі, і акцёрскае майстэрства, і музыка. Апошняя, бадай, незаменная спадарожніца стыхіі тэатра — оперы — дзіўнай з'явы, якая, завалодваючы сэрцам, запрашае да рэфлексіі, абуджае імкненне да ўдасканалення. Оперу лічаць адмысловым славам шматлікіх мастацтваў, таму, мабыць, яна сваёй існасцю здольна сягнуць у самыя патаемныя глыбіні душы і, адпаведна, спатоліць і даць адказы на вечныя пытанні. Падобная місія і ў балета, хоць дасягаецца яна іншымі сродкамі — гарманічнымі рухамі класічных па, здольных паказаць каханне, або ўзбуджанымі, рэзкімі скокамі, якія перадаюць, напрыклад, зайздрасць... У балете яго стваральнікі імкнуцца адлюстравать праўду жыцця, высокамастацкую і паэтычную, з дапамогай мовы пачуццяў.

Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Рэспублікі Беларусь — сэрца айчыннага опернага і балетнага мастацтва. Вось ужо 89 гадоў ён служыць высокай ідэі лячыць і натхняць прыгажосцю. І пачынае са свайго вонкавага аблічча. Пры першым поглядзе на непаўторную архітэктурную кампазіцыю будынка тэатра ўвагу прыцягвае мужная постаць Апалона, які застыў у скульптуры, але, быццам жывы, вітае кожнага, хто спышаецца на сустрэчу з мастацтвам. Звычайна мы глядзім на Апалона здалёк, а з нагоды свайго дня нараджэння Вялікі падарыў магчымасць падняцца да бога мастацтваў і знаходзіцца на адлегласці выцягнутай рукі. І апаноўвае (вы б ведалі!) невыказная веліч! А якія яшчэ сюрпрызы падрыхтаваў Вялікі тэатр на свой дзень нараджэння, чытайце ў нашым аглядзе.

**«ЛіМ»-акцэнт**

**Віншаванне.** Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў жыхароў і гасцей Полацка з 1160-годдзем з дня ўтварэння горада. «Старажытную полацкую зямлю мы па праве называем калыскай беларускай дзяржаўнасці, духоўнасці і культуры. Горад свята захоўвае сваю найбагацейшую шматвяковую спадчыну, прывабліваючы бяскошчэйны патак турыстаў і паломнікаў з Беларусі і замежжа», — адзначыў Кіраўнік дзяржавы. Ён падкрэсліў: Сафійскі сабор і манастырскі комплекс, звязаны з імем асветніцы Ефрасінні Полацкай, сучасны музей кнігадрукавання, створаны ў гонар нашага першадрукара Францыска Скарыны, музей-бібліятэка Сімяона Полацкага, музей-кватэра Героя Савецкага Саюза Зінаіды Тусналобавай-Марчанкі, гісторыка-культурны комплекс ратнай славы — гэта толькі частка знакавых мясцін, якія захоўваюць памяць аб выключных падзеях і вялікіх асобах, што праславілі родную зямлю.

**Актуальна.** Прэзентацыю кнігі аб генацыдзе беларускага народа правядзе ў Гродне і Лідзе выдавецтва «Беларусь». Пры падтрымцы галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы і па справах моладзі Гродзенскага аблвыканкама і пракуратуры Гродзенскай вобласці 6 чэрвеня на базе Гродзенскага медыцынскага ўніверсітэта, а 7 чэрвеня ў Лідскім гісторыка-мастацкім музеі супрацоўнікі «Беларусі» прадставяць выданне «Генацыд беларускага народа: інфармацыйна-аналітычныя матэрыялы і дакументы». Кніга выпушчана пад рэдакцыяй генеральнага пракурора Беларусі, доктара юрыдычных навук Андрэя Шведа. У ёй сабраны даведчана-аналітычныя і дакументальныя звесткі з крымінальнай справы аб генацыдзе, якая раследуецца Генеральнай пракуратурай. Планаецца, што ў мерапрыемствах возьмуць удзел прадстаўнікі Гродзенскага аблвыканкама і Лідскага райвыканкама, пракуратуры Гродзенскай вобласці і Лідскага раёна, ідэалагічныя актыўны, прадстаўнікі грамадскіх арганізацый, студэнты.

**Фестываль.** Віцебск рыхтуецца поўнамаштабна сустрэць XXXI Міжнародны фестываль мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску 2022». «Славянскі базар» — гэта тэатральныя сустрэчы, элітарнае мастацтва ў філармоніі, — цытуе БелТА словы дырэктара фестывалю Леба Лапцкага. — Сёлета ўпершыню за шмат гадоў мы змаглі тэатральныя сустрэчы вывесці толькі ў рэпертуарныя спектаклі. У нас не будзе ніякіх камерцыйных антрэпрыз, якія ствараюцца для касы, але не ствараюцца для творчасці. Гэта будуць чацвёрты вельмі цікавыя спектаклі. Леб Лапцкі звярнуў увагу, што фестываль у першую чаргу прадуцтвае пазіцыянаванне славянскай культуры: «Не проста так мы пачынаем тэатральную праграму нашым Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатрам імя Якуба Коласа з пастаноўкі «Несцерка», не проста так да нас прыязджае «Тэатр на Васілеўскім» з Піцера, не проста так выступаюць нашы сябры з Масквы — «Тэатр на Паўднёвым Захадзе»».

**Дата.** Беларускі тэатр «Лялька» ў Віцебску запрашае маленькіх і дарослых гледачоў на імпрэзу «Сустрэнем лета з «Лялькай», прымаркаваную да Міжнароднага дня абароны дзяцей. Першыя дзве сустрэчы адбыліся 1 чэрвеня, на наступныя наведвальнікі чакаюць 4 чэрвеня (субота) у 10.40. У праграме: майстар-класы па вырабе лялек і сувеніраў, прэзентацыя спектакля «Каля-Малая», танцавальная праграма для дзяцей, паказ спектакля «Насарог і Жырафа». Мерапрыемства праводзіцца Беларускім тэатрам «Лялька» сумесна з Беларускім дзіцячым фондам і Беларускім саюзам жанчын.

**Бібліятэкі.** Дзіцячыя бібліятэкі Мінска за год наведала больш за 118 тысяч чытачоў, расказала журналістам дырэктар дзяржаўнай установы «Цэнтралізаваная сістэма дзіцячых бібліятэк Мінска» Таццяна Швед. Сёння сістэма налічвае 18 бібліятэк, размешчаных у розных раёнах. «Штогод мы абслугоўваем больш за 118 тыс. чытачоў, а бібліятэкі наведваюць больш за 900 тыс. разоў у год. Вялікую ўвагу мы ўдзяляем розным напрамкам работы: краязнаўству, развіццю дзіцяці, сямейнаму чытанню, — расказала Таццяна Швед. — Цесныя сяброўскія адносіны звязваюць нас з Нацыянальным цэнтрам прававой інфармацыі. У нашых бібліятэках працуюць профільныя цэнтры прававой інфармацыі, куды ходзяць і дзеці, і бацькі. Даём актуальную вывераную інфармацыю, таму што база абнаўляецца штомесяц. Акрамя таго, праводзім вялікую колькасць мерапрыемстваў — каля 4 тыс. у год».

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

**у Саюзе пісьменнікаў Беларусі**

**На парадку дня**

**Напрыканцы вясны, 31 мая, у ДOME літаратара адбылося пасаджэнне прэзідыума грамадскага аб'яднання «Саюз пісьменнікаў Беларусі». На парадак дня было вынесена восем пытанняў.**

Галоўнай часткай мерапрыемства стала галасаванне аб прыёме ў пісьменніцкую арганізацыю новых членаў. За апошнія месяцы ў прыёмнай камісіі аб'яднання назбіралася шмат спраў жадаючых уступіць ад усіх аддзяленняў СПБ. Гэтым разам на разгляд Прэзідыума было прапанавана 8 кандыдатур, з біяграфіяй і творчасцю якіх маглі азнаёміцца ўсе прысутныя. У выніку галасавання Саюз пісьменнікаў папоўніўся васьмі новымі членамі.

Сярод іншых тэм, прапанаваных на абмеркаванне, былі і пытанні аб зацвярджэнні грамадска-палітычнага кансультацыйнага савета пры СПБ, аб бюро секцыі дэтэктыўнай і прыгодніцкай літаратуры, плане работы грамадскага аб'яднання на Год гістарычнай памяці, а таксама шэраг іншых. Былі праведзены выбары складу і старшыні камісіі па маніторынгу



Падчас пасаджэння Прэзідыума.

кніжнай прадукцыі, выбары старшыні секцыі дэтэктыўнай і прыгодніцкай літаратуры. Асаблівая спрэчка выклікала праект палажэння аб цэнтры падтрымкі літаратуры пры СПБ.

Падрабязней чытайце ў наступных нумарах. **Мікіта ШЧАРБАКОЎ**

**Культурныя ініцыятывы ў Гродне**

У Гродзенскай абласной навуковай бібліятэцы імя Я. Ф. Карскага прайшла сустрэча з кіраўніцтвам Саюза пісьменнікаў Беларусі. Дырэктар асветніцкай установы Марына Ігнатвіч адзначыла, што ў бібліятэцы ўсталявалі надзвычайны прызыны адносіны з Гродзенскім абласным аддзяленнем СП Беларусі, якое ўзначальвае паэт, празаік, публіцыст Людміла Кебіч. Гарадзенскія літаратары — частыя госці кніжніцы.

Першы намеснік старшыні СПБ Алена Стэльмах, якая ў творчай арганізацыі адказвае і за работу секцыі дзіцячай літаратуры, зазначыла, што Гродна мае багатыя традыцыі ў развіцці прыгожага пісьменства, таму варта было б наладзіць адмысловыя фестывалі дзіцячай літаратуры. Між тым Марына Ігнатвіч расказала пра конкурс стварэння цацак па матывах казак пісьменнікаў Беларусі і ўсяго свету. Падчас сустрэчы гаспадары і госці выказалі ідэю стварэння ў абласной бібліятэцы Музея казкі.

Старшыня СП Беларусі Алесь Карлюкевіч падкрэсліў багатыя традыцыі краязнаўства ў рэгіёне, звярнуў увагу на тое, што ў Год гістарычнай памяці варта было б прааналізаваць работу ў гэтым кірунку, зрабіць усё магчымае для болей шырокай увагі пісьменнікаў, журналістаў краю да тэмы Вялікай Айчыннай вайны.

Сяргей ШЫЧКО

**надзённае**

**Ад шчырага сэрца**

Старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч правёў творчую сустрэчу ў глыбінцы Палесся. Размова з супрацоўнікамі Жыткавіцкай цэнтральнай раённай бібліятэкі была прысвечана найперш Году гістарычнай памяці і Дню славянскага пісьменства і культуры.

Перадусім пісьменнік закрануў пытанні, звязаныя з захаваннем гістарычнай памяці, недапушчэннем скажэння праўды, перапісвання падзей Вялікай Айчыннай вайны.

— На жаль, то тут, то там, асабліва ў краінах Захаду, афіцыйна прыняжаецца наша гераічнае мінулае. Прычым з-за кан'юктурных пазіцый адбываецца не проста сваядомы перагляд найважнейшых геапалітычных вынікаў вайны, але і знішчэнне маральна-этычных вынікаў перамогі над нацызмам. Гэта не можа не хваляваць нас, беларусаў, чые дзяды і прадзеды столькі вынеслі ў той страшны перыяд. Непакоіць нас і геапалітычнае

**актуальна**

**Турызм: знаёмства з літаратурнай памяццю краіны**

У межах работы інфармацыйна-прапагандыскай групы пры Адміністрацыі Прэзідэнта з лекцыяй на тэму «Культурная і прыродная спадчына Беларусі як фактар развіцця турызму» ў Гомельскім дзяржаўным універсітэце імя Францыска Скарыны выступіў старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звезда» Алесь Карлюкевіч.

Акрэсліўшы, што гісторыка-культурныя каштоўнасці, іх захоўванне і падтрыманне ў належным стане знаходзяцца на асаблівым кантролі дзяржавы і Прэзідэнта, спікер звярнуў увагу на відавочныя рэсурсы ў развіцці турыстычна-экскурсійнай працы, якія знаходзяцца непасрэдна на Гомельшчыне. Размова ішла пра патэнцыйны краязнаўчы работы ў краіне, пра тое, што культурныя, мастацкія, літаратурныя каштоўнасці — плён працы розных адметных асоб. З Беларуссю звязаны лёсы многіх цікавых пісьменнікаў розных краін свету. Мясціны, якія пакінулі след у іх жыццях, — гэта сапраўдная літаратурна-турыстычная Мекка.

У Гомельскім дзяржаўным універсітэце працуюць дасведчаныя ў гісторыі культуры, літаратуры, літаратурных сувязей спецыялісты. Сярод іх — літаратуразнаўца Іван Штэйнер, Анжэла Мельнікава, Іван Афанасьеў. Менавіта яны шмат робяць для кансалідацыі навуковых сіл у даследаванні гісторыі роднага краю, натхняюць на гэтую дзейнасць студэнтаў, магiстрантаў, аспірантаў універсітэта і нават замежных навуковцаў. Як прыклад — падрыхтоўка да абароны маладым кітайскім даследчыкам на званне кандыдата філалагічных навук дысэртацыі па жыццядзейнасці і творчасці Уладзіміра Кігн-Дзедлава, рускага пісьменніка, які жыў і працаваў у Рагачове.

Мікола БЕРЛЕЖ

супрацьстаянне Захаду з Расіяй і яе саюзнікамі, — адзначыў у гутарцы Уладзімір Гаўрыловіч.

У такіх умовах трэба супрацьстаяць гэтаму негатыву: і мастакам слова, і тым, хто яго папулярывае. Што датычыць работнікаў бібліятэк, то, на думку У. Гаўрыловіча, трэба накіроўваць увагу юных і дарослых чытачоў да найлепшых узораў мастацкіх твораў як пісьменнікаў-франтавікоў, так і сучасных літаратараў, якія пішуць пра вайну. Дзеся гэтага, у тым ліку, другі сезон на Гомельшчыне пісьменніцкай арганізацыі праводзіцца мерапрыемства ў рамках Года класічнай літаратуры і чытання.

Кіраўнік абласнога аддзялення таксама распавёў бібліятэкарам аб правядзенні ў верасні ў Жыткавічах чарговага фестывалю літаратуры, культуры і народных традыцый «На зямлі Кірылы Тураўскага», а яшчэ аб сумесных намаганнях улады і культурнай супольнасці рэгіёна, каб у старажытным Добрушы годна прайшоў XXIX Дзень беларускага пісьменства.

Уладзімір Гаўрыловіч звычайна наведвае малую радзіму Кірылы Тураўскага (гэта і яго родны куток) не з пустымі рукамі. Творца перадаў Жыткавіцкай бібліятэцы першыя 100 новых кніг з аўтографамі сучасных літаратараў Беларусі, Расіі і Украіны (выданы сабраны па ініцыятыве Гомельскага аддзялення СПБ да вераснёвых свят у межах міжнароднай акцыі «Добрая кніга — ад шчырага сэрца»). За выдатны падарунак арганізатару акцыі падзякавалі начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Жыткавіцкага райвыканкама Сяргей Агвёч і дырэктар Жыткавіцкай раённай сеткі бібліятэк Алена Сакалова.

У чэрвені на столькі ж новых выданняў папоўніцца кніжная скарбніца і Добрушскай раённай бібліятэкі. Усяго ў акцыю па зборы новых аўтарскіх выданняў для Жыткавіцкай і Добрушскай бібліятэк уключыцца звыш 500 літаратараў Беларусі і каля 100 з Расіі і Украіны.

Мікалай ІГНАТОВІЧ

**конкурсы**

# «Тэлеваршыня-2022». Перазагрузка

Урачыстая цырымонія ўзнагароджання лаўрэатаў XIV Нацыянальнага тэлевізійнага конкурсу «Тэлеваршыня» адбылася ў Мінску. Пасля пяцігадовага перапынку прэмія прайшла з вялікімі размахам. Дэвіз сёлетняй «Тэлеваршыні» — «Перазагрузка».

Падвергліся зменам палажэнні конкурсу, склад журы, фірменная статуэтка лаўрэата і спіс намінацый — цяпер іх 22.

— Сёння тэлежурналістыка перажывае новы этап развіцця. Ва ўмовах інфармацыйнай вайны, выклікаў і пагроз вы мужна, самааддана працуеце ў эфіры, ствараеце новыя праграмы, — падкрэсліў кіраўнік

Адміністрацыі Прэзідэнта Беларусі Ігар Сергяенка.

Усяго на конкурс паступіла 224 заяўкі, пры гэтым 107 — з рэгіянальных СМІ. Удзел прымалі аўтары матэрыялаў і перадач, якія выходзілі ў 2020—2021 г. Гран-пры «Тэлеваршыні» атрымаў праект «Х-фактар. Суперфінал. Прамы эфір» тэлеканала «Беларусь-1». У намінацыі «Найлепшы вядучы інфармацыйнай праграмы» перамагла Паліна Шуба («Панарама», тэлеканал «Беларусь-1»). Найлепшым рэпартажам стала Ксенія Лебедзева (АТН, Белтэлерадыёкампанія). У намінацыі «Токшоу» перамогу атрымаў «Клуб рэдактараў» тэлеканала «Беларусь-1», а найлепшай грамадска-палітычнай

(публіцыстычнай) праграмай стала «Р. С. Пастскрыптум» тэлеканала СТБ.

Найлепшым вядучым грамадска-палітычнай праграмы стаў Грыгорый Азаронак («Тайныя спружыны палітыкі» (СТВ)). Найлепшая выніковая праграма на беларускім тэлебачанні — «Галоўны эфір» (АТН). У намінацыі «Аўтарская праграма» адзначана «Прапаганда» Ігара Тура на тэлеканале «АНТ».

Арганізатарамі конкурсу з'яўляюцца Міністэрства інфармацыі, Нацыянальная дзяржаўная тэлерадыёкампанія Рэспублікі Беларусь, «Другі нацыянальны тэлеканал» і «Сталічнае тэлебачанне».

Дзiяна КАЗІМІРЧЫК

## Дзе слову роднаму прасторна

Вызначыліся ўладальнікі Гран-пры XVI абласнога конкурсу чытальнікаў «Захаваем свет разам!», які прайшоў 29 мая на фестывалі #ЧЫТАЙГОМЕЛЬ. Мерапрыемства прысвечана Году гістарычнай памяці, 140-годдзю беларускіх песняроў Янкі Купалы і Якуба Коласа, а таксама ХХІХ Дню беларускага пісьменства.

Вучні агульнаадукацыйных школ Гомельшчыны ва ўзросце ад 12 да 17 гадоў у дзвюх намінацыях выбіралі для выразнага чытання мастацкія творы класікаў Янкі Купалы і Якуба Коласа і творы сучасных гомельскіх літаратараў, членаў абласнога аддзялення СПБ. Па выніках трох тураў (школьнага, раённага і абласнога) 14 канкурсантаў былі прызнаны лаўрэатамі абласнога спаборніцтва. Аднак аркамітэт вырашыў пашырыць конкурс і правесці яшчэ адзін, чацвёрты, тур, у ходзе якога школьнікі змагаліся за званне ўладальніка Гран-пры і творчую пудэўку на вялікае восенскае свята ў старажытны Добруш.

На пачатку чацвёртага тура старшыня абласнога аддзялення Уладзімір Гаўрыловіч уручыў 14 настаўнікам беларускай мовы і літаратуры, чые вучні прайшлі ў фінал, спецыяльныя дыпломны-падзякі і кніжны падарункі. Праз некалькі гадзін ён як арганізатар і вядучы раскрыў канверты з канчатковым рашэннем. Такім чынам, уладальнікам Гран-пры XVI абласнога конкурсу чытальнікаў «Захаваем свет разам!» (сярод чытальнікаў твораў беларускіх класікаў) прызнаны вучань 9 класа Каўнаўскай сярэдняй школы Буда-Кашалёўскага раёна Арсеній Лысы (настаўніца — Валяціна Жгарова), які зямлі пранікнёна прачытаў урывак з паэмы «Новая зямля» Якуба Коласа. А ў намінацыі, прысвечанай Дню беларускага пісьменства, сярод чытальнікаў мастацкіх твораў літаратараў Гомельшчыны ўладальнікам Гран-пры стала Юлія Саханав, вучаніца 9 класа Магняўскага ясліў-сада — базавай школы Чачэрскага раёна (настаўніца — Ганна Радзькова). Дзяўчына прадстаўляла ўрывак з раздзела «У снежную бурю» рамана Уладзіміра Гаўрыловіча «Сэрца сваё не падманеш...»

Улад ПРЫАЗЁРНЫ

**імпрэзы**

## Глеба для натхнення

Пераможцаў рэспубліканскага літаратурнага конкурсу «БрамаМар-2022» ўзнагародзілі на факультэце журналістыкі БДУ. Ужо адзінаццаты год запар свята прозы і паэзіі працягвае аб'ядноўваць школьнікаў і студэнтаў з усёй краіны. Сёлета на конкурс было даслана каля трох з паловай соцень твораў. Журы вызначыла найлепшыя.

Спаборніцтва сярод студэнтаў прайшло ў чатырох намінацыях: «Проза», «Паэзія», «Драматургія», «Крытыка». Школьнікам былі прапанаваны першыя дзве катэгорыі. Творы ацэньвала журы ў складзе вядомых беларускіх літаратараў, крытыкаў і журналістаў. З'явіліся дзве імяныя намінацыі ў памяць колішніх сяброў журы «БрамаМар», выкладчыкаў і вядомых пісьменнікаў Пятра Васючэнка і Галіны Багданавай.

Пераможцамі конкурсу сталі 40 маладых аўтараў. Сярод адзначаных — Марат Крупко з гімназіі № 1 г. Салігорска, Антаніна Куклік з Барсукоскай сярэдняй школы, Паліна Корнева з гімназіі № 2 г. Барысава, Віталій Мінкоўскі з гімназіі-інтэрната г. Мядзела, Ангеліна Ветлава з Маркаўскай сярэдняй школы Маладзечанскага раёна, Ангеліна Жук з сярэдняй школы № 2 г. Стоўбцы і шмат іншых юных талентаў. Традыцыйна ўзнагароды атрымалі і студэнты журфака.

— Удзел у конкурсе дае глебу для натхнення. Сёння інтэрнэт раскрывае вялікія магчымасці: можна напісаць тэкст, хутка яго размясціць і атрымаць сотні лайкаў. Але не трэба забываць, што папяровая кніга ці літаратурнае выданне як былі важныя для кожнага пісьменніка, так і застануцца. Чым больш праходзіць часу, тым больш расце каштоўнасць папяровай кнігі, — адзначыў старшыня журы Аляксей Бадак і жахадаў маладым аўтарам, каб іх творы часцей друкаваліся ў літаратурных часопісах і выходзілі асобнымі кнігамі.

Члены журы заўважылі, што з кожным годам расце колькасць работ на беларускай мове.

— У кожнага народа ёсць хаця б адзін геніяльны твор — гэта яго мова. Памятайце, што беларуская мова — скарб, які мы маем. Усё, што напісана на роднай мове, прапушчана праз вашы душу і сэрца, будзе мець



Падчас узнагароджання.

значэнне і дапаўняць культурную скарбніцу нашага народа, — падкрэсліла Людміла Рублеўская.

Усе творы лаўрэатаў конкурсу, напісаныя па-беларуску, традыцыйна будуць надрукаваны ў часопісе «Маладоць».

Акрамя гэтага, сёлета засведчаны рост удзельнікаў у намінацыі «Крытыка». Загадчыца кафедры літаратурна-мастацкай крытыкі Людміла Саянкова адзначыла, што ў гэтай частцы паспрабавалі свае сілы 20 удзельнікаў, і дадала:

— Без крытыкі не будзе развіцця мастацтва, яна патрэбна ў розных яго галінах. Крытыка неабходна маладым аўтарам, каб даць ім імпульс для далейшага развіцця і магчымасць адкрыць сябе самога. Я заклікаю юных талентаў працаваць у галіне крытыкі, адкрываць новыя сэнсы і знаёміць аўдыторыю з творами.

Сёлета конкурс арганізавала каманда першакурснікаў журфака пад назменным кіраўніцтвам дацэнта кафедры літаратурна-мастацкай крытыкі Уладзіміра Капцава. Цешыць тое, што маладых талентаў з кожным годам становіцца ўсё больш.

Дзiяна КАЗІМІРЧЫК  
Фота з сайта журфака

**«ЛіМ»-люстэрка**

Фестываль дакументальнага кіно краін СНД «Еўразія. DOC» адбудзецца з 3 да 7 кастрычніка, інфармуе БелТА. Традыцыйна частка мерапрыемства пройдзе ў Мінску, частка — у Смаленску. Праграмы дырэктар фестывалю Валерыі Шахаўцоў агучыў тэмы, якія будуць адлюстраваны ў фільмах і падчас абмеркавання на круглых сталах кінафоруму. Так, плануецца ўзняць пытанні, звязаныя з абстрактным геапалітычным барацьбы ў сучасным свеце, інфармацыйнымі войнамі, абаронай гістарычнай спадчыны. «Так склалася, што фестываль вырас у праект, у якім чалавек, яго жыццё, лёс, надзеі, перажыванні, трывогі сталі адной з ключавых тэм. Фільмы аб гэтым выклікаюць вострую цікавасць з боку нашага глядача», — адзначыў праграмны дырэктар. Яшчэ адзін прамак «Аб'ядноўваючы намаганні» звязаны з перспектывамі інтэграцыйных працэсаў на еўразійскай прасторы. VII Фестываль «Еўразія. DOC» праводзіцца пры фінансавай падтрымцы Міждзяржаўнага фонду гуманітарнага супрацоўніцтва дзяржаў СНД.

Камэрны ансамбль «Салісты Масквы» выступіць у Мінску ў межах юбілейнага турне. Мастацкі кіраўнік і галоўны дырэктор калектыву — народны артыст СССР і Расіі, лаўрэат Дзяржаўных прэмій Юрый Башмет. «Акрамя юбілею выдатнага калектыву, канцэрт будзе прысвечаны 30-годдзю ўстанавлення дыпламатычных адносін паміж Беларуссю і Расіяй», — адзначылі ў адзеле інфармацыі Белдзяржфілармоніі, дзе і адбудзецца канцэрт. Салістамі ў гэты вечар стануць сам мастэр Юрый Башмет (альт), а таксама Андрэй Паскробка (скрыпка), Кірыл Краўцоў (скрыпка), Міхаіл Фейман (скрыпка), Андрэй Усаў (альт) і Віталій Астахаў (альт). Імпрэза запланавана на 14 чэрвеня.

Гран-пры I Міжнароднага фестывалю-конкурсу аматарскага цыркавага мастацтва атрымаў заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь народных цырк імя Валерыя Абеля з Гомеля. На працягу некалькіх дзён каманды Беларусі і Расіі паказвалі сваё майстэрства на арэне Гомельскага дзяржаўнага цырка. Лаўрэатам I ступені стала ўзрона цыркавая студыя «Фантазэры» з Оршы. Лаўрэатам II ступені прызнаны заслужаны аматарскі калектыў, узорная цыркавая студыя «Арэна» з Мазыры, лаўрэатам III ступені — заслужаны аматарскі калектыў, узорная студыя цыркавага мастацтва «Арэна» з Оршы. Арганізатарамі фестывалю-конкурсу выступаюць Міністэрства культуры, Гомельскі аблвыканкам, Гомельскі дзяржаўны цырк. Ён праводзіцца для падтрымкі аматарскіх цыркавых калектываў, захавання пераэмнасці прафесійнага цыркавага мастацтва і аматарскіх цыркавых калектываў, развіцця і прапаганды найлепшых дасягненняў цыркавага мастацтва.

Індыйская пісьменніца Гітанджалі Шры атрымала Міжнародную Букераўскую прэмію 2022 года за раман «Магіла з пяску», перадае РІА «Новости». Кніга расказвае гісторыю 80-гадовай жанчыны, якая перажывае моцную дэпрэсію з-за смерці мужа. Яна сутыкаецца з неразуменнем уласнай дачкі, здзіўляе паездку ў Пакістан, што нараджае ў ёй балючыя ўспаміны аб падзеле краіны. Але ў выніку геранія знаходзіць новыя крыніцы радасці ў жыцці. Гітанджалі Шры нарадзілася ў горадзе Майнпуры на поўначы Індыі ў 1957 годзе. Яна аўтар трох раманаў і некалькіх зборнікаў апавяданняў. Творы пісьменніцы былі перакладзены на англійскую, французскую, нямецкую, сербскую і карэйскую мовы. «Магіла з пяском» — першая кніга Гітанджалі Шры, апублікаваная ў Англіі.

Рэжысёр Рыс Уотэrfілд зняў фільм жахаў з элементамі камедыі па матывах дзіцячых апавяданняў Алана Мілна пра Віні-Пуха — медзведзяніці і яго сяброў. Паводле яго слоў, у новым пераасэнсаванні класікі Віні-Пух і яго сябар Пятачок выступаюць у ролі галоўных зладзеяў. Здымкі сталі магчымымі пасля таго, як у пачатку гэтага года скончыўся тэрмін выключэння аўтарскіх правоў на першую кнігу Мілна пра Віні-Пуха, якая ўбачыла свет у 1926 годзе, аднак правы на паэзіяныя творы аўтара застаюцца за кампаніяй Disney, з-за чаго стваральнікі карціны не змоглі выкарыстоўваць такога персанажа, як, напрыклад, Тыгра. Фільм быў зняты ў Вялікабрытаніі і цяпер знаходзіцца на стадыі постапрацоўкі.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫШЫЦКІ



Начальнік галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Гомельскага аблвыканкама Дзяніс Язерскі расказвае пра тое, чым жыве рэгіён і як плануе зацікаўліваць.

— Дзяніс Уладзіміравіч, у Гомелі і вобласці праводзяцца многія святы і сусветныя, аднак якія з іх вы маглі б назваць сапраўднымі брэндам рэгіёна і чаму?

— Назву міжнароднага фестывалю харэаграфічнага мастацтва «Сожскі карагод» у Гомелі, рэспубліканскі фестываль народнага гумару ў Аўцюках, рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня» ў Акцябрскім і міжнародны фестываль этнакультурных традыцый

Вялікай Айчыннай вайны». Падрыхтоўка матэрыялаў для выдання ажноўляеца пры непасрэдным удзеле ўсіх зацікаўленых арганізацый: сродкаў масавай інфармацыі, музеяў, бібліятэк, пракуратуры, устаноў адукацыі, дзяржаўнага архіўнага фонду ды іншых. Летам плануецца адкрыць рэканструяванага ваенна-гістарычнага мемарыяльнага комплексу «Партызанская крэйнічка». Што важна: устаноў адукацыі, студэнцкім атрадам, піянерскім дружнам, вуліцам і плошчам населеных пунктаў прысвойваюцца імёны герояў Вялікай Айчыннай вайны, герояў Савецкага Саюза, выдатных і знакамітых землякоў. Не забываем і пра адкрыццё інфармацыйных дошак у гонар заслужаных суайчыннікаў.

— Ці змяняецца якасна і колькасна сельская бібліятэка?

— Колькасць напружана залежыць ад дэмаграфічнай сітуацыі. Скарачэнне колькасці насельніцтва ў сельскай мясцовасці цягне за сабой і працэс аптымізацыі бібліятэчнай сеткі. Але аптымізацыя — гэта не заўсёды закрыццё. У першую чаргу яна прадугледжвае аб'яднанне клубаў і бібліятэк (там, дзе гэта магчыма і мэтазгодна) і стварэнне бібліятэка-клубаў і клубаў-бібліятэк. Бадай, будучыня — менавіта за такімі шматфункцыянальнымі ўстановамі культуры, прыходзячы ў якія чалавек атрымлівае максімальную колькасць паслуг пры максімальна эфектыўным выкарыстоўванні

прынялі Гомельскі палацава-паркавы ансамбль, Гомельскі абласны музей ваеннай славы, Мазырскі аб'яднаны краязнаўчы музей, карцінная галерэя Гаўрыла Вашчанкі, Жлобінскі гісторыка-краязнаўчы музей з філіялам у Красным Беразе — мемарыял «Дзеям — ахвярам вайны», сядзіба Козел-Паклеўскіх. Дарэчы, у верасні мінулага года адбылася знамянальная падзея — у Юравічах адкрыўся новы музейны аб'ект «Старажытная стаянка першабытнага чалавека», які стаў філіялам Калінкавіцкага дзяржаўнага краязнаўчага музея.

— А куды параіце завітаць нашым чытачам?

— Найперш у музеі пры бібліятэках. Так, у Гомельскай абласной універсальнай

## Дзяніс ЯЗЕРСКІ:

# «Будучыня за шматфункцыянальнымі ўстановамі культуры»

— Што адбываецца апошнім часам у бібліятэчнай сферы?

— На трансфармацыю дзейнасці бібліятэк, у першую чаргу, паўплывала эпідэміялагічная сітуацыя. У няпростых умовах апошніх двух гадоў намаганні бібліятэк былі накіраваны на пошук новых форм дзейнасці. Эфектыўна «адаленка» стала для бібліятэк рэальнасцю, да якой неабходна было адаптавацца. Платформай для гэтага паслужылі сайты устаноў і супольнасці ў сацыяльных сетках, у якіх рэгулярна размяшчаецца інфармацыя аб акцыях, чэленджах, конкурсах, віртуальных выстаўках, праводзяцца апытанні, публікуюцца фотасправаздачы аб праведзеных мерапрыемствах.

Адным са знакавых праектаў з'яўляецца сеткавія інтэрнэт-праект «Бібліятэка. Перазагрузка», у якім удзельнічалі ўсе гарадскія бібліятэкі Светлагорска. Быў распрацаваны лагатып раённай сеткі бібліятэк, праводзіліся відэаагляды і відэасустраччэ з кнігамі, творчых лабараторыі, майстар-класы, чытанні, літаратурныя анлайн-віктарыны, музейныя відэарэпартажы, анлайн-агляды віртуальных выставак, пазнавальная анлайн-гульня, анлайн-выстаўка мініяцюрных кніг, падрыхтаваны віртуальныя дасье пісьменнікаў-юбіляраў, анлайн-бюро кніжных навінак, буктрэйлеры па папулярных дзіцячых кнігах, анлайн-апытанні «#СветлогорскНашГорад» па гісторыі Светлагорска з варыянтамі адказаў. Інтэрнэт-флэшбук «Кніжны алфавіт» завяршыўся выпускам магнітных стыкераў з рэкламнай кніг для чытачоў асобных узроставых груп 0+, 6+, 12+, 16+.

Сярод новых анлайн-праектаў для дзяцей — «А вы ведаеце, што?» і «Усе аб усім» Цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя А. І. Герцэна. У адрозненні ад папярэдніх праектаў, дзе прырытэт аддаваўся мастацкім кнігам, яны накіраваны на знаёмства з навукова-папулярнай і даведачнай літаратурай. Іх задача — расказаць пра выданні ў фондаў бібліятэк, навучыць дзяцей працаваць з імі, пазнаёміць з цікавымі фактамі па тэме.

самога аб'екта культуры, што спрыяе захаванню бюджэтных рэсурсаў. На пачатак года ў вобласці налічвалася 378 сельскіх бібліятэк, з іх 30 — бібліятэкі-клубы. Актыўна працуюць і маршруты бібліёбуса. Такім чынам, інфармацыйнае аслугоўванне насельніцтва працягваецца.

Гаворачы аб якасці працы, важна разумець і яе значнасць, у першую чаргу ў краязнаўчай сферы. Сельская бібліятэка застаецца адзінай установай, якая займаецца пошукам, сістэматызацыяй, захаваннем і папулярызаваннем гісторыка-культурнай спадчыны сваёй мясцовасці. У якасці прыкладу прывяду дзейнасць Казлоўскай сельскай бібліятэкі Светлагорскага раёна, якая стварыла патрыятычны праект «Ваенны музей у чамадане», мэта — пазнаёміць маладое пакаленне з падзеямі вайны на тэрыторыі мясцовасці. Да ўдзелу ў праекце бібліятэкар прыцягнула членаў Парыцкага пошукавага атрада «Эстафета памяці», ваеннага камісара Светлагорскага і Акцябрскага раёнаў, старшыню Парыцкага выканкама. Удзельнікі праекта наведлі сельскія школы, дзе правялі медыяўрокі мужнасці, ваенскай славы, медыягадзіны памяці, падчас якіх расказвалі аб аперацыі «Баграціён», падзвігах і мужнасці салдат Перамогі, Герояў Савецкага Саюза, якія загінулі пры вызваленні Светлагорскага раёна. Акрамя таго, у межах праекта быў створаны Падлеткавы пошукавы атрад, арганізавана экскурсія на мемарыяльны комплекс «Ала».

— Якія тэндэнцыі назіраюцца ў музейнай справе?

— У вобласці налічваецца 26 устаноў па профілі музейнай дзейнасці. У 2021 годзе назіралася ўстойлівая дынаміка росту колькасці наведвальнікаў музеяў — амаль 719 тысяч чалавек, калі ў 2020 годзе не было і 506). Што тычыцца выставачнай дзейнасці, то адбылося 1165 выставак (у 2020-м — 1081 экспазіцыя). Цікавыя звесткі і па арганізацыі экскурсійнага аслугоўвання — 13 375 экскурсій, калі ў 2020-м іх было 10 066. Сярод музеяў найбольшую колькасць наведвальнікаў

бібліятэцы дзейнічаюць тры музеі. Музей рэдкай кнігі — найбуйнейшае сховішча рарытэтных выданняў на аснове кніжнай калекцыі князёў Паскевічаў, падобных якому няма ў нашым рэгіёне, і адно з самых буйных на тэрыторыі краіны. Літаратурны музей пісьменніка Гомельшчыны і Мемарыяльная зала народнага пісьменніка Беларусі Андрэя Макаёнка — гэта экспазіцыі, прысвечаныя жыццю і творчасці народных пісьменнікаў Івана Мележа, Івана Навуменкі, Івана Шамякіна і Андрэя Макаёнка. Для дзіцячай аўдыторыі пры адзеле аслугоўвання навучэнцаў 1—5 класаў абласной бібліятэкі дзейнічае Музей казак «Прыгоды Пінокія» Калодзі і «Залаты ключыч, або Прыгоды Бураціна» Талстога. Таксама гасцям і жыхарам горада варта наведаць Музей аўтографа цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя А. І. Герцэна. У пачатку года ў яго фондзе налічвалася каля 2000 аўтографаў. Самы шырокі раздзел калекцыі прысвечаны літаратурнаму аўтографу.

Асабліва папулярнасцю карыстаецца праект «Ельскі фартушок», які ўжо па праве стаў брэндам Ельскага раёна. Этнаграфічная калекцыя «Ельскі фартушок» — адзін з першых буйных і пастаянна дзеючых праектаў Ельскай цэнтральнай раённай бібліятэкі, які налічвае больш за 800 экспанатаў народнай творчасці. Дзеям, безумоўна, будзе цікава наведаць «Музей цацкі краін свету» пры дзіцячай бібліятэцы № 3 Светлагорска. Ён налічвае больш за 400 экспанатаў з 27 краін, сярод якіх — нацыянальныя цацкі, сувеніры, даведнікі, дыскі, кнігі-цацкі.

Гэта, вядома ж, далёка не поўны пералік музейных экспазіцый, прадстаўленых у бібліятэках вобласці. Мабыць, у кожным раёне нашай вобласці наведвальнікам ёсць што паглядзець у бібліятэках, пачынаючы з краязнаўчых куткоў сельскіх бібліятэк з атрыбутамі сельскага побыту, і заканчваючы прадстаўленымі вышэй музейнымі экспазіцыямі.

Яўгенія ШЫЦЬКА



«Кліч Палесся» ў Ляскавічах. Турыстычным брэндам Гомельскай вобласці лічы і асноўны тур маршруту «Залатое кальцо Гомельшчыны». Усе яны дазваляюць вобласці заставацца вядомай і запатрабаванай у міжнароднай турыстычнай супольнасці. Дарэчы, сёлета многія святы прысвечаны Году гістарычнай памяці, у тым ліку абласны конкурс фальклорных калектываў «Шануйце спадчыну сваю», IV рэгіянальны фестываль літаратуры, культуры, мастацтва і народных традыцый «На зямлі Кірылы Тураўскага» ў Жыткавічах і іншыя творчыя форумы.

— Цікава даведацца падрабязней пра святкаванне Года гістарычнай памяці...

— У нас плануецца мерапрыемствы, прысвечаныя памятным і юбілейным датам населеных пунктаў (напрыклад, 880-годдзе з дня з'яўлення ў летапісе Гомеля і Рагачова), устаноў і арганізацый (200-годдзе з дня ўтварэння ў Гомелі жаночай гімназіі; 150-годдзе з дня выпуску першай прадукцыі на Добрушскай папяравой фабрыцы; 100-годдзе з дня ўтварэння Мазырскага драматычнага тэатра імя І. Мележа; 50-годдзе з даты адкрыцця Гомельскага цырка). Звернемся і да іншых значных юбілей — 60-годдзя з дня адкрыцця ў Гомелі першага тралейбуснага маршруту, 80-годдзя з дня стварэння Беларускага штаба партызанскага руху...

— Што наконіт кірункаў, звязаных з тэмай Вялікай Айчыннай вайны?

— Арганізоўваем выстаўкі архіўных дакументаў, кніжныя выстаўкі ў бібліятэках, фотавыстаўкі, інфармацыйныя куткі, прысвечаныя Вялікай Айчыннай вайне і тэматыцы Года гістарычнай памяці ўвогуле. Дарэчы, на снежань запланаваны выпуск кнігі «Без тэрміну даўніны. Генцыд на тэрыторыі Гомельшчыны ў гады

## Цікава ведаць

• Па стане на 1 студзеня 2022 года ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурнай спадчыны ўключана 866 матэрыяльных нерухомых гісторыка-культурных каштоўнасцей (1010 аб'ектаў), размешчаных на тэрыторыі Гомельскай вобласці, з якіх 167 помнікаў архітэктуры (307 аб'ектаў), 37 археалогіі (378 аб'ектаў), 317 помнікаў гісторыі (317 аб'ектаў), 7 помнікаў мастацтва (7 аб'ектаў), 1 помнік горадабудуўніцтва; 2 матэрыяльныя рухомыя гісторыка-культурныя каштоўнасці (265 адзінак) і 13 нематэрыяльных праяў творчасці чалавека. Агульная колькасць складае 881 гісторыка-культурная каштоўнасць.

• У сувязі з арганізаванай Міністэрствам культуры падрыхтоўкай элемента «Беларускае мастацтва вышнанаў» для ўключэння ў Рэспубліканскі спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва (ЮНЕСКА)

супрацоўнікі Гомельскага абласнога цэнтра народнай творчасці працуюць над дэкларацыяй аб папярэдняй, добраахвотнай і свядомай згодзе майстроў, накіравалі ліст падтрымкі прапановы аб уключэнні намінацыі ў спіс ЮНЕСКА.

• У 2021 годзе выконваліся рамонтна-рэстаўрацыйныя работы на 21 аб'екце гісторыка-культурных каштоўнасцей. 36 — гэта помнікі гісторыі і культуры, 13 — помнікі архітэктуры. Сёлета паграбавана завяршыць прывядзенне ў належны стан фасадаў гісторыка-культурных каштоўнасцей, распрацоўку і рэалізацыю на афіцыйных сайтах мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў эскізаў аконных запаўненняў, а таксама комплексных рашэнняў фасадаў помнікаў архітэктуры ў гарадской забудове.

• Актуальная інфармацыя аб гісторыка-культурных каштоўнасцях і забеспячэнні захаванасці гісторыка-культурнай спадчыны размешчана на афіцыйных сайтах райвыканкамаў і Гомельскага гарвыканкама ў раздзеле

«Гісторыка-культурная спадчына». На сайце галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі аблвыканкама ў раздзеле «Культура» створаны падраздзел «Гісторыка-культурныя каштоўнасці». На анлайн-сэрвісах Яндекс.Карты, Google.Мар нанесены архітэктурныя аб'екты і помнікі гісторыі. У сацыяльных сетках апублікавана карта з аптымальным маршрутам агляду музейных аб'ектаў і гісторыка-культурных каштоўнасцей. На геопартале ЗІС практычна ў поўным аб'ёме адлюстраваны звесткі аб помніках археалогіі вобласці, уключаных у Дзяржаўны спіс.

• Сярод значных падзей, якія плануецца сёлета ў рэгіёне, — міжнародны фестываль этнакультурных традыцый «Кліч Палесся» (Ляскавічы), рэспубліканскае свята «Дзень беларускага пісьменства» (Добруш), міжнародны фестываль харэаграфічнага мастацтва «Сожскі карагод» (Гомель), абласны фестываль духавых аркестраў «Фанфары Гомельшчыны» (Добруш) і іншыя.



Міхась Машара.

# Пячаткай часу засведчана

галоўнае для яго тое, што напісалася зусім нядаўна. Ён працаваў над трылогіяй пра жыццё працоўных былой Заходняй Беларусі. Было тое жыццё цалкам змарганым. Пра гэта можна меркаваць па рамане Піліпа Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах», вершах Максіма Танка, Валянціна Таўлая, Міхася Васілька ды многіх іншых паэтаў. У Машары былі свае старонкі тых гераічных падзей. Ужо выйшла з друку першая частка трылогіі «Крэсы змагаюцца», цяпер аўтар дапісваў другую — «Сонца за кратамі». Жыў тым, пра што пісаў, і нашы размовы часцей за ўсё тычыліся тых далёкіх падзей, удзельнікам якіх ён з’яўляўся.

За п’сьмовым сталом кола прысутных часта пашыралася. З’яўляліся тут і каларытныя Рыгор Кобец, Анатоль Вялюгін... Мне, маладзейшаму, заставалася толькі сядзець, уважліва слухаць, не матаючы ні на які там вус. Матаць на вус, на тую самую магнітную стужку, я пачну пазей, калі праз год возьмуць на працу на Рэспубліканскае радыё. Тады і запрашу Міхася Антонавіча запісацца са сваімі новымі вершамі, бо і нагода была — надыходзіла яго 70-годдзе. А голас раптам прапаў. Не прачытаў, а прасіеў на стужку цэлую падборку. У эфір давялося даваць вершы ў выкананні акцёра.

Але вернемся ў Каралішчавічы. У цеснай вясёлай сябрыне выказацца жадаецца кожнаму. Але не кожны можа разгаварыць чалавека так, каб ён падзяліўся з табой самым важным са свайго перажытага. На гэта здатны быў Анатоль Вялюгін. Хігравата цмокаючы цыгаркай, ён і дае кірунак усёй размовы. Сам Міхась Машара, паўнаваты, але для сваіх гадоў рухавы чалавек, круглы твар якога распагоджае нейкая па-жаноцка мяккая ўсмішка, у размовы загараецца як свечка, калі вышывае з памяці тшосьці гарачае. Часта згадваецца вёска Таболах, рака Дзісінка. Там, на Шаркаўшчыне, прайшла яго маладосць.

**Як прызнаваўся сам, у жыцці заўсёды пачуваўся «чалавекам вясковых прастораў і цішынні палёў». І на літаратурнай ніве, як і на ніве хлебнай, быў ён працаўніком нястомным. І літаратурную спадчыну пасля сябе пакінуў таксама немалую. Дзясяткі кніг прозы, паэзіі, твораў драматургіі, кнігі для дзяцей... Думаю, мог бы значна багацейшым быць паэтычны засявак. Аднак у апошнія гады амаль цалкам пераклучыўся на прозу.**

А нарадзіўся на хутары Падсосна, які належаў абшарніку Кавалеўскаму. Паэт добра памятаў пераезд з хутара ў вёску. У 1914 годзе скончыў Шкуніцкаўскую школу, уладкаваўся пісарчуком у канцелярыі Гуменскай воласці. Потым вучыўся ў вышэйшай пачатковай, а пасля рэвалюцыі — у адзінай працоўнай школе 2-й ступені ў Глыбокім. Летнія вакацыі 1918 года правёў, працуючы справаводам Германавіцкага вальвыканкама.

Восенню тутэйшым мясцовасць захапілі палкі. Савецкіх служачых адпраўлялі ў астрогі. Дайшла чарга і да Міхася. Яго арыштавалі, але тут жа вышпцілі пад нагляд паліцыі як малалетка. Свядомым барачніком яму дапамог таць Сямён Іванавіч Серада, стары бальшавік, удзельнік рэвалюцыі 1905 года. З далечняй часу на ўсё даўняе глядзім мы часам спроччана ды павярхоўна. А яно ж было, і ўсё засведчана пячаткай

часу: і яго ўдзел у арганізацыі гурткоў Беларускай сялянска-работніцкай грамады ў родных мясцінах, і рэдагаванне ў Вільні прагрэсіўнай газеты «Наша воля» (1927). У 1928 годзе трапіць за кратамі. Вершы разам з аўтарам будуць гартавацца ў слаўтай віленскай турме «Лукішкі», дзе затрымаецца больш як на чатыры гады.



Гэта быў якраз самы пачатак яго творчасці, хоць пісаць пачынаў яшчэ вучнем. Вершы, напісаныя ў турме, сябры дапамаглі пераправіць на волю, і ў 1928 годзе яны былі выдадзены невялікай кніжыцай пад назвай «Малюнкi». Потым з’явіліся кнігі «На сонечны бераг!» і «Нападвесні». Слова паэта пакідала турэмныя муры і пераўвасабіялася ў зброю на барыкадах. А сэрца прагнула іншай песні:

*Як глянеш так на сцезкі за сабою,  
як сумна даль тых пройдзеных дарог,  
ні светлых дзён, ні ласкі, ні спакою;  
бурлівы вір змагання і трывог.*

Пасля астрогу трывала асталяваўся ў Таболах. Ажانیўся і пачаў жыць, хоць і нялёгкім, але блізкім яму жыццём. «Чаго я толькі не рабіў за гэты час, — прызнаваўся потым, — быў лесарубам, кожную вясну працаваў на румах і ганяў плыты, капаў канавы, трапаў лён купцам, махаў ад усходу да захаду сонца касой на панскіх сенажацях і палетках, пільнаваў кулацкі сад і рамантаваў дарогі. І пісаў вершы, паэмы, п’есы».

У Каралішчавічах я ўпершыню пачаў ад яго пра мастака Язэпа Драздовіча. У рамане «Сонца за кратамі» яму адведзена некалькі раздзелаў. Шчырае, але нейкае крыху дзіўнае сяброўства атрымалася ў паэта і мастака, калі меркаваць па дзёніках Драздовіча. Можна, таму што першы любіў аседласць, а другі размяняў свой лёс на жыццё вандруйнае; даймалі яны ўвесь час адзін аднаго жартамі, прыдумкай самых розных прыгод, адначасова і цягнуць адзін да аднаго. Узаяўшы сабе псеўданім Язэп Нарцызаў, Машара мастак празваў Міхасём Звінчынам. Ці не ад таго верша «Звон». А, можа, таму, што ў зборніку «З-пад стрэх саламяных» адзін з васьмі раздзелаў называўся «Звінчае». У паэтаў бываюць самыя іх любімыя словы. Мабыць жа, і ведаў Язэп Драздовіч, што гарнула сэрца паэта разам з думамі зусім да іншага звону:

*Ў кашулі белай палатнянай  
З суніей я вышый на раллю.  
І над ажыўшымі палямі  
Аўсяным золатам звіно.*

Крытыка тагачасная вельмі прыязна ставілася да Міхася Машары. Вось, да прыкладу, водгук крытыка А. Сакалінскага: «Піша ён вершы не для забаўкі, і не для таго, каб з гора выплакацца, і не для таго, каб праклінаць бяздолле сваё асабістае і народнае, і не для таго, каб любавалася красой, а перадусім для таго, каб выявіць прад народам сваю няўхільную веру ў лепшае заўтра Беларусі». У перадаванні час Міхася Машара — адзін з самых папулярных паэтаў ў Заходняй Беларусі.

А потым быў памятны верасень 1939 года. «Была восень, але ў грудзях ціпла вясна», — пісаў паэт. І на ўсё жыццё засталіся ў яго паміці вечары і сустрэчы ў Беластоку, дзе ён быў абраным дэпутатам Народнага сходу. У бланочце Міхася Антонавіча Янка Купала пакіне запіс: «Дзень добры, таварыш Машара. На вызваленых землях Заходняй Беларусі! Жывіце радасна і шчасліва, як мы, старэйшыя, жывём. Я. Купала, Беласток. 29/X-39г.». Але пройдзе зусім няшмат часу, і векапомныя і радасныя падзеі ўз’яднання азмрочацца вайной. З народным песняром Міхася Машара сустрэнецца ўжо ў Казані. У гасцініцы «Татарстан» ім давядзецца нававаць у адным нумары. Працуючы ў франтавым друку, а потым і ўзначальваючы рэдакцыю літаратурна-драматычнага вайшчання радыё, Міхася Антонавіч думкамі заўсёды быў у сваёй «азэрнай краіне», сярод тых, хто змагаўся і на франтах, і ў тыле ворага, набліжаючы нашу перамогу. Мужна, але і пранікнёна гучаць яго радкі таго часу:

*На ўсіх узорках між азёраў  
наш гнеў засадаю залог,  
І помста ходзіць у азоры  
на скрыжаванні ўсіх дарог.*

*Калі ж над крыллем навалыніцы  
азёры зноўна закіпяць,  
тады не спіцца чужаніцам,  
асінай збралнікі дрыжаць.*

Гэта з таго самага верша «Мая азэрная краіна», які даў назву самай яго знакавай паэтычнай кнізе. Як прызнаваўся сам, у жыцці заўсёды пачуваўся «чалавекам вясковых прастораў і цішынні палёў». І на літаратурнай ніве, як і на ніве хлебнай, быў ён працаўніком нястомным. І літаратурную спадчыну пасля сябе пакінуў таксама немалую. Дзясяткі кніг прозы, паэзіі, твораў драматургіі, кнігі для дзяцей... Думаю, мог бы значна багацейшым быць паэтычны засявак. Аднак у апошнія гады амаль цалкам пераклучыўся на прозу. Здагадаюся, што перавагу ў гэтым творчым выбары дыктвала само багацце жыццёвага матэрыялу, назапашанага ў гады малады. Што тычыцца паэтычнага слова Машары, дык яно не пазбаўлена роздзума, ціхае ды шчырае, часам усхваляванае. У гады пазнейшыя крыху іншае, чым у маладосці, больш разважлівае ды роздумнае. Як і гэтыя радкі пра расстанне:

*Расстанне рознае бывае —  
На дзень, на год і назаўсёды.  
Лісток да дрэва не вяртае,  
Сарваны лютай непагодай.*

*Расстанне цяжкае, паверце,  
З дзіцяці, з маці і з любімай.  
Але страшней усякай смерці  
Расстанне вечнае з радзімай.*

Яшчэ раз пераканваюся: нішто не знікае ні ў табе, ні ў часе, калі яно засведчана пячаткай самога часу. У нашым выпадку так яно і ёсць.

Казімір КАМЕЙША

*Разросся ён ажно да Галіна.  
Вартуюць браму там ільвы.  
Вайной скалечаны, паранены,  
Паўстаў з руін і зноў жывы.*

Няшмат паэтычных імён ведалі мы, школьнікі таго часу. Ведалі хіба тых, каго вучылі ў школе. Ды іх і не так багата было пасля вайны. Пра што сведчыла і анталогія «Беларуская савецкая паэзія», выдадзеная ў 1949-м да 30-годдзя БССР. Паколькі мая цётка Ванда загадала сельскай бібліятэкай, гэтая кніга трапіла ў мае рукі. У ёй знайшоў і ўжо знаёмага мне паэта. Мужна гучалі радкі пра яго змагарнае юнацтва ў былой Заходняй Беларусі. У вершы «Званар» яны сапраўды падобны да рэха звону:

*Звані, званар,  
Звані трывогу!  
У самы большы звон удар!  
Звані на бой, на перамогу,  
На радасць новую, званар!*

Вядома ж, тады я і падумаць не мог, што аднойчы пазнаёмлюся і нават пасяброў з Міхасём Антонавічам. Быў пачатак 1967 года. Адслужыўшы ў войску, я вярнуўся на трэці курс філфака БДУ, адкуль мяне прызывалі на службу. Маімі аднакурснікамі былі зусім незнаёмыя, маладзейшыя за мяне хлопцы і дзяўчаты. Як быццам нейкім чужаком адчуў сябе. Адраду пачаў падумаць пра перавод на завочнае навучанне.

Неяк зайшоў у Саюз п’сьменнікаў Беларусі, у той яшчэ стары будынак па вуліцы Энгельса. А там твар у твар сутыкнуўся з Аляксеем Русецкім, якога ведаў па колішнім семінары маладых п’сьменнікаў у Каралішчавічах. Аляксей Сцяпанавіч (а працаваў ён літкансультантам) прапанаваў мне двухтыднёвую бесплатную пудзёўку ў Дом творчасці, у Каралішчавічы. Там, прагнываючыся па добра ўсыпаныя снегам лясных сцяжынах, я і пазнаёміўся з Машарам. Ён неўзабаве запрасіў мяне ў свой пакой на другім паверсе. На стале, дзе ляжалі кнігі і дабраваты стосік яшчэ не спісанай паперы, з’явілася і пляшка, шклянкі ды нейкая сціплая закусь, прынесеная нядаўна са староўкі.

Міхась Антонавіч расчуліўся, калі я працываў на памяці радкі з таго самага маладзечанскага верша, і тут жа прызнаўся, што лічыць іх прахаднымі, а самае

# 3 гумарам па жыцці

Пісьменнік адлюстроўвае праз слова падзеі жыцця, сваё стаўленне да іх, святадчуванне. Кожнага творцу вызначае пэўная манера — тое, праз што ён паказвае сваю індывідуальнасць, пазнавальнасць. Паэт і пісьменнік Уладзімір Ісайчаў на жыццё глядзіць праз прызму гумару, гэта і адлюстроўвае ў творчасці. У выдавецтве «Чатыры чвэрці» ў межах серыі «Несур'ёзна пра сур'ёзнае» выйшла яго кніжка «А ў чым соль?». Гэта зборнік аўтабіяграфічных гумарыстычных апавяданняў, перакладзеных на родную мову Таццянай Дашкевіч.

Уладзімір Ісайчаў — дзяржаўны і грамадскі дзеяч, сакратар Саюза пісьменнікаў Расіі, старшыня грамадскага руху «Вяртанне да вытокаў» — нарадзіўся, жыве і працуе ў Расіі. Уладзімір Мікалаевіч праходзіў службу ў Крамлёўскім палку, скончыў юрыдычны факультэт БДУ, шмат гадоў працаваў арбітрам. Аўтар больш як дзесяці зборнікаў паэзіі. Вершы Уладзіміра Ісайчава перакладзіліся на італьянскую, балгарскую, сербскую, армянскую і казахскую мовы. На яго словы напісана звыш сотні песень і рамансаў. Ён супрацоўнічаў з народнымі артыстамі СССР Ігарам Лучанком, народнай артысткай Расіі Лідзіяй Нябабай, а таксама Аляксандрам Марозавым, Аляксандрам Журбініным, Марыяй Бахаравай, Любоўю Пузікавай, Сяргеем Калмаковым, Бісерам Кіравым і Найдзенам Андрэевым (Балгарыя), Лідзіяй Валентай (Lidia Valenta, Германія) і інш.

Вечарыны, прысвечаныя творчасці Уладзіміра Ісайчава, праходзілі ў Мінску і Брэсце. Вершы друкаваліся ў альманаху «Белая Вежа». Вынікі працы адзначаны шматлікімі літаратурнымі ўзнагародамі, у тым ліку медалём Саюза пісьменнікаў Беларусі «За вялікі ўклад у літаратуру». Жыццё Уладзіміра Мікалаевіча выдалася насычаным на падзеі. На ўсе сітуацыі ён глядзіць з выдатным пачуццём гумару, у тым ліку на тыя, якія здаюцца невырашальнымі. Гэты лёгкі погляд з падкрэсленымі ноткамі камічнага і вызначае аўтарскую манеру У. Ісайчава.



Апавяданні, сабраныя ў кнізе, ахопліваюць пасляваенны час (пісьменнік нарадзіўся ў 1942 годзе), савецкі, постсавецкі перыяды. Гісторыі, падобныя на анекдоты, захапляюць сюжэтам, нечаканымі паваротамі, развязкай. Часам здаецца, быццам сам аўтар раскавае свае сакавітыя гісторыі, перадаючы адпаведны дух і настрой.

Пераважаюць гісторыі — каларытныя і запамінальныя. Напрыклад, галоўная гераіня апавядання «Цётка Маша і бык Ураган», якая выявілася, вельмі вынаходліва. Яна заўсёды перавыконвала план па колькасці перавезенай сельгаспрадукцыі (асноўнай цяглавай сілай у той час былі быкі). І ўсе здзівіліся: як гэта ў яе атрымліваецца на такім цяжкім транспарце? Цікаваць узяла і аўтар. Ён вырашыў выветліць сакрэт хуткасі цёткі Машы і сеў разам з ёй у павозку. Сакрэт быў раскрыты: жанчына карыстаецца дубцом, змочаным у шкпінары. Аднак пры чарговым пераклучэнні каробкі перадач здарыўся збой, і бык-рэкардсмен рэзка рвануў, ды так, што аўтар-пасажыр скаціўся ў дарожны пыл. Так за раскрасчванне дэталю папаціла. Такіх герояў, як цётка Маша, у жыцці хапае, але заўважыць і паказаць іх праз пэўную гісторыю можа не кожны.

Уладзімір Ісайчаў піша сіцісла, але ёмка, намятагута, парцэляційна: «Марозна. Поўня. Зорная ноч. Цішыня. Снег рыпае пад нагамі». Нават у кароткім апавяданні аўтар надае значэнне дэталю, апісанню, каб чытач як мага лепей зразумеў абставіны, у якіх адбываецца дзеянне. Мова твораў — яскравая, сакавітая, жывая. У гэтым невялікай заслуга перакладчыцы Таццяны Дашкевіч, якая здолела знайсці выдатныя беларускія адпаведнікі, захаваўшы пры гэтым сэнс і каларыт аўтарскага слова. Аднак неаднаразова ў апавяданнях сустракаюцца памылкі пры перакладзе такіх словазлучэнняў, як пайсці па грыбы / за грыбамі.

Дарчы, вельмі запамінальныя і смешныя гісторыі з кнігі «Пра грыбы», у якой аўтар распавядае, як пажартаваў з калег, раскаваўшы рэцэпт апрацоўкі грыбоў у пральнай машыне: «Выспаем у пральную машыну

вадро злёнак, вады наліваем, літаральна дзве-тры хвіліны машына працуе, увесь пясок на дно асыдае. І грыбочкі прама зверху збіраем, адварваем, а потым — па слоіках... Ну, далей вы ўсё ведаеце... І нават вельмі часта адпраўляем іх на экспарт з Беларусі ў Маскву сваякам, сабрам!» У панядзелак, прыйшоўшы на працу, Уладзімір Мікалаевіч пачуў каля свайго кабінета нейкі гоман — там пазбаўленыя крытычнага мыслення і пачуцця гумару калегі чакалі яго на размову.

**Уладзімір Ісайчаў — дзяржаўны і грамадскі дзеяч, сакратар Саюза пісьменнікаў Расіі, старшыня грамадскага руху «Вяртанне да вытокаў» — нарадзіўся, жыве і працуе ў Расіі. Уладзімір Мікалаевіч праходзіў службу ў Крамлёўскім палку, скончыў юрыдычны факультэт БДУ, шмат гадоў працаваў арбітрам. Аўтар больш як дзесяці зборнікаў паэзіі. Вершы Уладзіміра Ісайчава перакладзіліся на італьянскую, балгарскую, сербскую, армянскую і казахскую мовы. На яго словы напісана звыш сотні песень і рамансаў.**

Як вядома, з гумару нараджаецца народная мудрасць. У сваіх творах Уладзімір Ісайчаў яшчэ раз падкрэсліў гэта. Яго гісторыі — не проста займальныя анекдоты, многія з іх маюць павучальны сэнс як для герояў, так і для чытача. Так, у апавяданні «Добры прыклад заразлівы» аўтар раскавае, як бег аднойчы каля чыгуначнай станцыі і пажартаваў, сказаўшы мінакам, што расклад цягніка змянілі. Азірнуўшыся, заўважыў, што за ім бяжыць нагоўп. Прыбеглі і дазналіся, што цягнік прыйдзе своечасова. Аднаго аўтар не разлічыў: пакарання за злы жарт яму не пазбегнуць. Землякі натаўкі бакі яму як след. І адначасова прыйшло перакананне ў народнай мудрасці: добры прыклад заразы, але пакаральны.

Кніга «А ў чым соль?» — выданне захапляльнае і запамінальнае. У пісьменніка варты павучыцца гэта ж лёгка, іранічна ставіцца да любых падзей у жыцці, бо нездарма гавораць, што гумар — найлепшыя лекі на ўсе часы.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

## Казкі вучаць дабрны і лечаць

Выйшла з друку новая кніжка беларускага пісьменніка Аркадзя Жураўлёва. На гэты раз аўтар прыйшоў да чытача са зборнікам выбраных казак «Чароўныя словы».

Выданне адразу прыцягвае ўвагу прэзентабельнай рознакаляровай вокладкай. Аўтар змясціў пад ёй трынаццаць сваіх найлепшых казак, якія былі вельмі прыязна сустрэты юным чытачамі часопісаў «Вясёлка», «Рюкзачок», а таксама слухачамі «Вячэрняй калыханкі» Беларускага радыё.

**Аўтар не проста раскавае, вясціць дзіцячым гісторыям, а закладвае ў кожную казку самае галоўнае — духоўныя каштоўнасці і маральныя арыенціры. Нездарма Міністэрства аховы здароўя з ахвотай выкарыстоўвае творы А. Жураўлёва на сваіх інтэрнэт-парталах як дзейсны сродак ад стрэсу, стомленасці, бо казкі напаяюць позітыўнай энергіяй.**

Цікаваць і займальнасць, багатая вобразнасць і разнастайная тэматыка, а таксама жывыя сцэны, у якіх удзельнічаюць самі дзеці, — гэтым адрозніваюцца творы аўтара, прысвечаныя

незвычайным прыгодам хатніх жывёл, клопатам і забавам лясных жыхароў. Казкі вучаць дабрны і мудрасці, таварыскасці і павядзе да старэйшых, спагадзе да слабейшых, любові да Радзімы, роднага краю, усяго жывога на зямлі.

Творы лёгка чытаюцца, а вобразы надойта застаюцца ў памяці: незвычайны конь, адважны верабейка, цікаўная жырафа, руплівы зайка, прагна да ведаў вавёрка, неўтаймоўны палывы цвыркун ды інш.

Казкі напісаны як з досведу ўласнай сям'і аўтара, так і з назіранняў за прыроднымі з'явамі, жыццём насельнікаў зялёнай планеты. Ну і, вядома ж, пераважае фантазія, якая апрацоўвае ўбачанае. Напрыклад, прататыпам дзяўчынкі з загалюнай казкі «Чароўныя словы» часткова стала ўнучка аўтара, якая сама некалі была вяртлявым птушаняткам і сачыла за ўсім, але не слухалася бацькоў, рабіла ўсё наадварот. І толькі выхаванасць, цярпенне і суладдзе саміх бацькоў зрабілі сваю добрую справу: дзяўчынка хутка зразумела, што такое Дабро і Зло. І зараз ведае не толькі гэтую казку, але і ўсю дзядулеву кнігу на памяць і з непадрабнай радасцю перакавае змест сваім сябрам-другагласнікам гімназіі, дзе сама вучыцца.

Многія казкі прыходзілі да аўтара ў сні. Заставалася толькі запісаць.

Арганічна «гуляюць» па кнізе ціка-

выя факты, якія і для многіх дарослых будуць цікавымі і пазнавальнымі. Бо цікаўнасць — вельмі добрая для дзіцяці рыса. Паспее ухапіць яе мага больш карыснага, разумнага важна з першых гадоў жыцця. Менавіта казкі, што складаюць новую кніжку пісьменніка, вучаць быць добрымі, адказнымі, шчырымі і разважлівымі, умець цінаць тое, што маш, любіць і шанаваць сваё, роднае, дараваць крыўды, радавацца за іншых, берагчы сяброўства. Вучаць жыццю, бо казка — яго міні-мадэль.

Аўтар не проста раскавае, вясціць дзіцячым гісторыям, а закладвае ў кожную казку самае галоўнае — духоўныя каштоўнасці і маральныя арыенціры. Нездарма Міністэрства аховы здароўя з ахвотай выкарыстоўвае творы А. Жураўлёва на сваіх інтэрнэт-парталах як дзейсны сродак ад стрэсу, стомленасці, бо казкі напаяюць позітыўнай энергіяй.

Трэба адзначыць яркае і вельмі трапнае афармленне з мноствам чароўных каларовых малюнкаў, што выканала мастачка Алена Кучко. Прафесійныя ілюстрацыі робяць чароўны свет аб'ёмным і блізкім для маленькага чытача, які менавіта з малюнкаў пачынае знаёміцца з кнігаю. Аўтар заклікае юных чытачоў вучыцца: «...ад гэтага толькі карысць. І сабе. І людзям. І роднаму краю. А пакуль у жыцці кожнага з вас, мае юныя чытачы, будзе Добрая



Фея, якая б змагла прынесці шчасце ўсім дзецям у свеце! Іншага мне не трэба».

Кніга мае яшчэ адну істотную і актуальную на сёння перавагу: пазначаны на адваротным баку вокладкі QR-код з дапамогай смартфона адышае прасунутага чытача на літаратурны інтэрнэт-блог пісьменніка, дзе, акрамя казак, можна прачытаць многа чаго цікавага і пазнавальнага і для дарослага чытача.

Застаецца дадаць, што кніга «Чароўныя словы» выканана ў падарунковым варыянце, а значыць, невялікім накладам.

З гэтага вынікае і тое, што інвестыцыі ў дзіцячую літаратуру не меней важныя, чым укладанні ў іншыя віды дзейнасці.

Анжэліка КРУПІЯНЬКОВА

# «Праклаў месяц мост цераз рэчку»

У Гродне праходзіць традыцыйны штогадовы Рэспубліканскі фестываль нацыянальных культур.

Калектывы нацыянальных культурных грамадскіх аб'яднанняў рыхтуюцца да доўгачаканага свята загадзя, выбіраюць найлепшыя нумары, праводзяць рэпетыцыі. З мэтай папулярызавання літаратуры гэтых народаў прадстаўляем іх паэзію, пераствораную па-беларуску айчыннымі літаратарамі. Трэба заўважыць, што і ў іх краях актыўна пераствараецца і папулярнае паэзія нашых аўтараў.

## Ларыса АБДУЛІНА

(Расійская Федэрацыя, Башкартастан)

### Мае мары

Давай станем зноў маладымі —  
Гады разляццяцца як дым.  
Расстанемся лёгка мы з імі,  
За горад, як колісь, збяжым.

Ад траў лугавых захмялеем,  
Забудзімся ў цёмным бары.  
Дзясучынай, што скралі, самлею  
У абдымак тваіх на зары.

Нарвеж ты мне красак з палеткаў —  
Іх пах зачаруе мяне.  
Няхай не трыпутнік, а кветкі  
Залечваюць раны мае.

Сто спраў, калі будзеш са мною,  
Растануць, нібыта туман.  
Адчуў у размове з табою  
Я праўду ці горкі падман...

Дадзім яркім зоркам імёны,  
Бо гэтага ім не стае.  
Няхай упадку мне ў далоні,  
Каб здзейсніць жаданні мае.

Праклаў месяц мост цераз рэчку,  
Каб нам перайсці — уваіх.  
Імненне — бы цэлая вечнасць,  
Жыццё — як адзін доўгі ўздых.

Мы праішчураў звычай адновім —  
У стэпе «Дзясучыну дагнаць».  
І вецер няўрымслівы зловім —  
Парыў нашых душ не стрымаць.

У вечара цёплых абдымак  
Ля вогнішча чай будзем піць...

Крадзі мяне ўвосень і ўзімку,  
Вясной, і як лета звініць.

У юрце, у згодзе з прыродай  
Жыць будзем, як продкі жылі.  
Нашчадкі мы дужага рода,  
І моцныя ў нас карані.

З халодных кварталаў каменных  
Мяне забяры, любі мой.  
Між вольных лугоў, несумненна,  
Шчаслівай я буду з табой.

## Зульфія ХАНАНАВА

(Расійская Федэрацыя, Башкартастан)

### Адно слова

Прагучыць тое слова, ды вось — калі?  
Мо тады, калі скончацца лёсу гоні?  
Калі ў вырай наклічуць мяне жураўлі,  
Пабялеюць і бровы мае, і скроні...

А калі ж сядзе хто з нас і панясе  
Гэтае слова ў свет новы, дасюль нязнаны,  
Таміхніца не знікне і накрыве  
Стане зоркай у небе — далёкай, цёмнай.

Гэтае слова ўсё роўна спозніцца... Так —  
Прагучыць не ў вясновым яно буянні.  
Шкадаванія стыгматы — пакуты знак —  
На маім чутым сэрцы пакінуць раны.

Розум наш... Непадкупны ён вартаўнік —  
За пачуцці, пакуты яго не купіш —  
Не зяртае увагі на сэрца крывы,  
Бо між намі шмат лёсаў — не пераступіш...

З башкірскай.  
Пераклад Святланы БЫКАВАЙ

## Фахміда РЫЯЗ

(Пакістан)

### Пурва Анчал<sup>1</sup> — Зямля на ўсходзе

(У час каменданцкай гадзіны ва ўсходняй частцы Утар-Прадэш<sup>2</sup>)

Зямля — прыгажуня зялёная, родная!  
Ляжыш ты ў туманнай смуге.  
Лаўлю з цяжкіх прывітанне пняшчотнае,  
Вітаю таксама цябе.  
Нібыта сляжанка, што з поля вяртаецца  
З вузельчыкам на галаве,  
Зямля-працаўніца ідзе, не вагаецца —  
Ні следу ад ног на траве.

Дадому ідзе... Знікла сцяжачка зорная,  
Цямнее, святла не стае...  
А ззяра сцяжыткаў злосная, чорная  
Кружыцца над домам яе.  
Тут рэшткі мячэці ляжаць мёртвай грудзю<sup>3</sup>,  
Сляды параслі ўжо травой,  
І вочы зямлі — дзве крыніцы гаючыя —  
Яе абмываюць слязоў...

Ды толькі ўжо Сын на Зямлі абуджаецца,  
Той Сын, што мярцвецкім снаў сном.  
Прымірыць ён тых, хто на бойку збіраецца  
І мір прынясе ў іх дом.

І словы Кабіра<sup>4</sup> разумныя, мудрыя  
Напішуча ў сэрцах наоу:  
«Нянавісць і злоба — для Бога няўгодныя,  
Ад іх — і пакуты, і кроў.  
Ні Рам<sup>5</sup>, ні Рахім<sup>6</sup> з неба долу не спусціцца  
Згоды пакуль не стае,  
Пакуль любоў, як анёл, не апусціцца  
У сэрцы, народзе, твае...»

Там, дзе вада лашчыць ціхімі гукамі,  
Лотас люляе цяжкі,  
За рэчкай Сарджай<sup>7</sup>,

за гаем бамбукавым

Ціха шапочуць вякі:

«Той, хто ваюе — ужо пераможаны.  
Мір зберажэ толькі мір.  
Бо пацярпелым ў вайне будзе кожны —  
Усіх паглыне чорны вір.  
Крокі насустрач, крокі наперад,  
Разам, з абодвух бакоў, —  
Толькі так сціхне варажасці верад —  
Вось запавет мудрацоў  
І навучанне Вялікага Буды<sup>8</sup>.  
Пекла, ці ўнутраны рай —  
Кожны жыццё сатвараць сваё будзе —  
Мір ці вайна — выбірай...»

Мулы<sup>9</sup>, пандыты<sup>10</sup> крычаць: «Вайны годзе!  
Вер і маліся — жыві!»  
Што ж ты кідаешся ў бойкі, народзе,  
Тонеш ва ўласнай крыві?..

<sup>1</sup> Пурва Анчал — усходні раён Утар-Прадэш.

<sup>2</sup> Утар-Прадэш — штат на поўначы Індыі.

<sup>3</sup> Маецца на ўвазе мячэць, якую ў 1991 годзе разбурылі фанатычныя індусты, каб апянуцца на меркаваным месцы нараджэння бога Рама і пасля лабудавач там храм у яго гонар (заўв. перакладчыка).

<sup>4</sup> Кабір — сярэднявеквы індыйскі паэзіст, выбітны рэфарматар руху бхакці, класік літаратуры хінды.

<sup>5</sup> Рам — увасабленне індусцкага бога Вішну, імя Бога наогул. Імёны Рам і Рахім часта ідуць побач як шыфры для артадаксальных уяўленняў пра Бога ў індызме і ісламе.

<sup>6</sup> Рахім — «Міласэрны» — адно з імёнаў Бога ў ісламе.

<sup>7</sup> Сарджа — назва ракі, на паўночна-ўсходнім баку якой знаходзіцца горад Аёджхі, дзе ў 1991 годзе фанатычныя індусты разбурылі мячэць.

<sup>8</sup> Будда — імя Буды Шаўк'ямунці ці імя аднаго з іншых шматлікіх істот, якія па усходніх вераваннях, дасягнулі прасвятлення.

<sup>9</sup> Мула — мусульманскі святар.

<sup>10</sup> Пандыты — індусці або будыйскі багаслоў.

З урду.

Пераклад Святланы БЫКАВАЙ

## Песні пра родны край і мужнасць

Пра башкіра Салавата Юлаева захавалася шмат міфаў. Паплекнік Емяльяна Пугачова, ён пакінуў яркі след у гісторыі Башкартастана. Адна з роляў народнага героя — паэт-імправізатар. У сваіх песнях, якія захаваліся толькі ў перакладах, Салават Юлаеў распавядаў пра родныя ўральскія прасторы, пра свой народ, яго старадаўнія звычай, пра святую веру праішчураў. Любоў да песні, да каня, адвага, мужнасць воіна-башкіра — вось лейтматыў твораў.

Паэт Генадзь Аўласенка пераклаў некалькі твораў, тэксты якіх перадала ў Беларусь паэтэса з Уфы Зульфія Хананова. Добры сябар беларускай культуры, беларускай літаратуры, спадарыня Зульфія шмат робіць для развіцця беларуска-башкірскіх літаратурных сувязей. Сама перакладае творы нашых пісьменнікаў на родную мову. Падказвае, вершы, апавяданні якіх сучасных башкірскіх пісьменнікаў варта ўвасабіць па-беларуску... Перадала ў Мінск невялікую бібліятку твораў паэтаў, празаікаў Башкартастана. І вось — Салават Юлаеў... Яшчэ ў перададзены Вялікай Айчыннай вайны быў зняты мастацкі фільм «Салават Юлаеў». Яго рэжысёр — Якаў Пратазанаў. Сёння імем нацыянальнага героя башкірскага народа названы раён, горад, вуліцы, культурна-асветніцкі ўстановаў. У СССР і Расійскай Федэрацыі былі аддрукаваны паштовыя маркі, прысвечаныя Салавату Юлаеву. Дарэчы, у час Грамадзянскай вайны ў 1919—1920 г. палітычны аддзел Башкірскай асобнай кавалерыйскай дывізіі выдаваў газету з назвай «Салават». У Вялікую Айчынную вайну імя Салавата Юлаева насілі знішчальны супрацьтанкавы артылерыйскі полк, бронецягнік, іншыя вайсковыя падраздзяленні. Штогод у Башкартастане праводзіцца Дні Салавата Юлаева.

Кастусь ЛЕШНІЦА

## Салават ЮЛАЕЎ

(Расійская Федэрацыя, Башкартастан)

### Бітва

Раней калісьці ў нашых краях  
Нямала вёдалі смелых сыноў:  
Яны сталелі ў жорсткіх баях  
І ў новыя бітвы кідаліся зноў.

Жыццё іх вяло ад вайны да вайны:  
З дружнай верных сваіх сяброў  
Вялікія справы вяршылі яны...  
Звінелі шаблі, лілася кроў.

Нячыстых дэманаў чорны змрок  
Дарэмна смерцю ім пагражаў.  
Адолець іх аніхто не змог  
І вораг з жахам прэч уцякаў.

Натхнёны подзвігамі дзядоў,  
І я каня свайго засядлаў,  
У бой святыя памчаўся зноў,  
Бясстрашна славы сабе шукаў.

Клінок аб варожы клінок звінеў,  
Сышліся раці ў смяротным баі.  
Тры сотні вайшлі супраць мяне, —  
І многія з іх сваю смерць знайшлі!

З крывавай сечы да хуткай ракі  
Мой конь паранены даскакаў.  
І я, кроў змываючы з правай рукі,  
Хвалю Алаху адразу ж аддаў.  
І зноўку ў бітву затовы пайсці,  
Свабоду і права ў той бітве знайсці!

### Мой кош

На крутаяры стаў мой кош  
Напрыканцы вясны.  
Тут кветкі розныя вакол,  
Нібыта дываны.

Табун пасецца ля ракі,  
Я на яго гляджу.  
А побач блізкай мае,  
Усе, кім даражу.

Кібіткі полаг адхінуць  
Прасіў над вечар я  
І моўчкі слухаў у цішы  
Рулады салаўя.

Так звонка, мілагучна ён  
У гэту ноч спяваў!  
Чароўным спевам лаічыў слых,  
Заснуць мне не даваў.

### Зюлейха

Зюлейха, не знайсці мне прыгожай такой,  
Ад пагляду твайго я губляю спакой.

Твае вочы за цёмныя ночы цямней,  
Яны ззяюць, як тысячы зорных агней.

Ты, як гурыя раю, такая, як ёсць,  
І мяне асляпляе твая прыгажосць!

Зюлейха,  
я з каханнем змагацца не змог,  
Разгубляў усе словы,  
што для сэрца бярог,

І таму не магу нават песні складаць,  
Каб у песнях тваю прыгажосць апісаць!

Твае вочы —  
як зоркі ў начной вышыні...  
Зюлейха, на мяне хоць разошчак зірні!

### Юнаку-воіну

Груган высокая ў неба ўзлятае,  
Ды сокал можа над ім узмываць,  
Вышэй за сокала беркут магутны  
У сінім небе здольны лунаць.

Дык будзь, як беркут,  
адважны воін,  
Сябрам сваім будзь апорай стальной,  
Жыццё не шкадуі за сяброў,  
за Радзіму.  
Заўсёды адважна кідайся ў бой.

### Страла

Я ў неба кінуў трапную стралу  
І ў ластаўку стралой патрапіць змог.  
І стала беднай птушкі мне шкада,  
Калі, трапецучы,  
яна завалілася ля ног.

Але стралу я зноўку запущу,  
Няхай праз горы і лясы ляціць.  
Не ластвак збіваць маёй страле,  
А ворага заклатага знайсці!

З башкірскай.

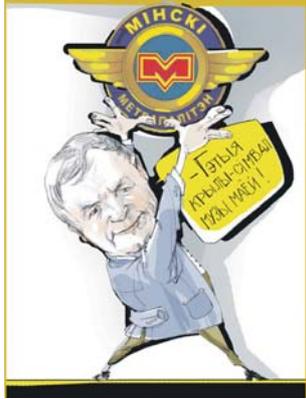
Пераклад Генадзь АЎЛАСЕНКІ

## Расціслаў БЕНЗЯРУК

## Каханак падземкі

Я аднойчы каханай прызнаўся,  
Што абрыдзеў даўно белы свет,  
Што ў падземку ўсёр'ез закахаўся, —  
Буду славіць метро як паэт.

Іван Карэнда



Раз каханцы сам Карэнда  
Распавёў сваю легенду:  
— Мітуслівы і грывучы  
Белы свет даўно замучыў.  
Папрасілася нутро  
У падземку, у метро.  
Не кажы, што з'ехаў з глуду!  
Там знайшоў нарэшце Музу:  
Вершы пішуча без энку  
Пра гулліваю падземку.

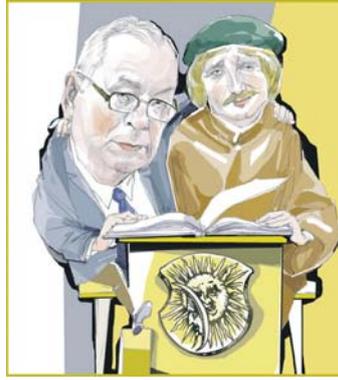
## Гады-рысакі

Бягуць гады, як рысакі,  
Не супыніць і не стрыножыць...  
І не наперад, а назад  
Усё часцей сягаюць думы.

Міхась Пазнякоў

Як рысакі, гады бягуць,  
І гэта так трывожыць:  
Дагнаць ніяк іх не магу  
І не магу стрыножыць.

І не наперад, а назад  
Сягаюць думы-слывы.  
Мне кажуць:  
«Стань жа Раннім, брат,  
Пабыўшы Пазняковым!»



## Пагадненне з зязюляю

А век на даўжыню якую  
касцюмчык шыве пад мяне —  
зноў запытання б у зязюлі:  
паверу, хоць і падмане...

Віктар Ярац

Век дваццаць першы смела шпарыць,  
За ім ледзь паспявае Віктар Ярац,

Бо новае стагоддзе да ўсяго  
Касцюмчык модны шыве пад яго.  
Які фасон —

вачэй не адарваць!  
Ці доўга Віктар будзе ў ім гуляць?..  
Паэт рашыў зязюльцы

ўсё ж прызнацца,  
Каб налічыла мо гадоў так дваццаць.  
Скажаў:

«Паверу, хоць і падманеш».

Згадзілася зязюля, зноў кувае  
І сэрца барду сгравае.



## Ахмет КУРБАННЯПЕСАЎ

## Графаман

Із чаго б гэта яму ў галаву прыйшло  
заяцця вершамі? Адказваючы на  
гэтае пытанне, Мурза Мамедваліеў  
дакладна знайшоў бы з дзясятка  
важкіх прычын. Прыгадаў бы і гарачыя  
памкненні маладосці, і яшчэ не  
сустрэтых ім дзяўчат, чые зубы  
ва ўсмешцы ззяюць як пярліны.  
Прызнаўся б у тым, што здаўна  
патаемна прагне славы, ды і ўвогуле,  
як вядома, паэты лічацца знакамітымі  
людзьмі... Ці тыя былі прычыны,  
ці зусім іншыя, але аднойчы сярод  
запыленых кніг ён знайшоў  
напалову спісаны стары сшытак,  
вырываў з яго некалькі лісточкаў  
і ўзяўся за справу.

На кашму, засыпаную попелам,  
акуркамі цыгарэт і хлебнымі  
крошчамі, ён кінуў брудную,  
са збітай ватай, цвёрдую,  
як камень, падушку. Наваліўся  
на яе грудзьмі і, падпёршы  
паголены падбародак  
рукою, задумаўся. Зморшчыны  
на вузкім ілбе Мурзы то  
прапаралілі болей яўна,  
то разгляджваліся.

Выходзіць, пісаць вершы не  
такая ўжо і цяжкая штука!  
Усяго нічога, дваццаць  
мінут — толькі дваццаць! —  
і тры куплеты вершаў  
ужо гатовыя.

Узяўшы лісточак са  
свежаспечанымі вершамі,  
Мурза лёгка падняўся з  
месца і, праходзячы па пакоі,  
пачаў гучна чытаць  
услых. Пасля падышоў да  
запыленага лэстэра і,  
працёршы яго рукавом,  
неспадзявана залюбаваўся  
сабою. Ён то надуваў шчокі,  
стараючыся выглядаць  
сярдзіта, то распылаўся ў  
салодкай усмешцы. «Э-э-х,  
Мурза, Мурза, ты ведаеш,  
хто ты цяпер? Паэт!»

У тую ноч салодкія явы  
доўга не давалі Мурзе  
заснуць. Цяпер ужо мяне  
ўсе стануць паважаць.  
Калі я буду ісці па вуліцы,  
знаёмыя стануць  
перагаворвацца за спінай:  
«Вось ідзе Мурза Мамедваліеў...  
Паэт ідзе!»

Я асабліва зазнавацца  
не стану, кінуў ім  
галавой, прывітаюся.  
Няхай гавораць: «Хача  
і паэт, а сціплы!» А як  
быць з Эшэ? Цяпер,  
відаць, у яе бок і глядзець  
не варта. Яна мне не  
пара. Любы скажа: «Паду  
маць толькі, вось ідзе  
вядомы чалавек, а побач  
гэтака паліца». Не, з гэтым  
ужо варта заканчваць...

...Літаратурны супрацоўнік  
газеты быў чалавекам  
мяккім і падатлівым.  
Чытаючы вершы, прынесеныя  
Мурзой, ён падумаў:  
«Друкаваць нельга. Але,  
відаць, гэта было першым  
вопытаннем. Ці варта  
азмрочваць настрой  
аўтару-пачаткоўцу?»

— Што ж, вершы  
вэрэнныя, — вымавіў  
ён праз некаторы час. —  
Здзіўляюся

нават, чаму вы раней у  
рэдакцыі не з'яўляліся?  
Можа быць, пісаць пачалі  
нядаўна?

Мурза спыраша спалохаўся,  
убачыў, як скупулёзна  
журналіст уцываецца ў яго  
твор. А калі пачуў такую  
прызнаную для яго адзнаку,  
анямеў ад радасці. З цяжкасцю,  
вымушана ўсміхнуўся.  
Хачеў нешта з сабе  
выціснуць, але язык  
прыліп да гартані, як  
жалезная пласцінка да  
магніта.

— Ды не хваліцеся вы так,  
— падбэдзёрыў яго  
літсупрацоўнік.

— Даўно ці нядаўна вы  
пішаце — гэта ж не мае  
значэння. Вершы мы  
абавязкова надрукуем.

— Дзякуй, — ледзьве  
выціснуў з сябе Мурза,  
даказваючы ўсё ж, што не  
зусім пазбаўлены дару  
гаварыць. Выйшаўшы з  
рэдакцыі, ён хутка  
супакоіўся. Радасць  
перапаўняла ўсю яго  
сутнасць. Ён з гонарам  
задраў галаву, а рукі  
засунуў у кішэні. Так і  
пакроўчыў вальяжна,  
напоўна перажываючы  
тое, што здарылася.  
«Якая самазадаволеная  
фізіяномія, — думалі  
мінакі, азіраючыся на  
шчасліўчыка. — Не  
іначай аўтамабіль па  
латарэі выйграў?»

Неўзабаве вершы сапраўды  
надрукавалі. Мурза ніяк  
не мог развітацца са  
«сваёй» газетай, браў яе  
з сабою ў аўтобус, быццам  
неўспадзеў адкрываў  
на патрэбнай старонцы  
на вуліцы. «Дык ты паэт?»  
— дзівіліся знаёмыя.  
Ён толькі ўсміхаўся ў  
адказ. Ну, а тых знаёмых,  
якія нічога не казалі,  
ён проста залічваў да  
адсталых і некультурных  
людзей. Падумаць толькі  
— газет не чытаюць,  
тупіцы. Пры сустрэчы  
з суседзямі Мурза па  
магчымасці стараўся  
заводзіць размовы аб  
проблемах сучаснага  
вершаскладання. А калі  
суседзі здзіўлена  
пераглядваліся і замаўкалі,  
вяла вымаўляў: «Разумець  
літаратуру дадзена  
абраным».

Цяпер кожную ноч Мурза  
бесперапынку пісаў  
вершы, а раніцай пералісваў  
іх на чыставак. На вуліцы  
ён пачаў прыслухоўвацца  
да абрыўкаў чужых  
размоў. Што гэта за  
слова на літару «М»  
прагучала? Мікроб?  
Мікрафон? Музыка? А  
можа быць, нехта  
хацеў вымавіць: «Мурза  
Мамедваліеў?»

З часам Мурза стаў у  
рэдакцыях частым  
госцем. «Праходзь,  
сядай, дружа», —  
усміхаючыся, сустракалі  
яго журналісты. У  
розных газетах усё ж  
было надрукавана  
пяць-шэсць яго  
вершаў. І ён, каб  
быць бліжэй да  
аблюбованай

нівы, уладкаваўся ў  
рэдакцыю кур'ерам.  
Невялікая пасада, але і  
яна мае адносіны да  
літаратуры.

...Прыадчыніліся  
дзверы аддзела літаратуры.  
«Мамедваліева прынесла»,  
— у журналіста, які  
сядзеў за сталом, сківіцы  
звяло ад самотнага  
пазыхання. Прапанаваўшы  
госцю прысесці, ён  
пачаў чытаць цыкл  
санетаў пад назвай  
«Таполя». Чым далей  
чытаў, тым становілася  
болей сумна. «Ні рыфмы,  
ні сэнсу, — думаў ён. —  
Шкада нават час траціць.  
Сказаць бы чалавеку  
прама: кінь пісаць, не  
дуры галаву...»

Нарэшце ён падняў  
галаву і сустрэўся з  
пазіркам Мурзы. Не было  
ў гэтых вачах ні кроплі  
сумнення ці віны, яны  
былі чыстымі, як у  
нованароджанга дзіцяці.  
«Ну надрукуйце мяне,  
калі ласка», — маліў  
пазіркам аўтар. І журналіст  
здаўся.

— Вашы вершы пакуль  
застануцца ў аддзеле.  
Няхай прачытаюць і  
іншыя супрацоўнікі.  
Калі адобраць — надрукуем.  
Думкі ў вас увогуле  
правільныя...

З таго часу, як Мурза  
Мамедваліеў ступіў на  
сцяжыну паэзіі, прайшло  
дзесяць гадоў. Пад яго  
засаленым капешом  
хаваецца цяпер толькі  
сівізна. Каўнер паліто,  
куленага яшчэ на  
настаўніцкі заробак,  
зусім выцёрся. Эшэ  
даўно выйшла замуж,  
іншай спадарожніцы  
Мурза не знайшоў. Нават  
цвёрдакаменная падушка,  
на якой было так  
салодка валяцца і рыфмаваць,  
гадоў пяць таму  
назад згарэла ад  
цыгарэты. Але творчы  
запал у нашага героя  
не згас. Праўда, апошнім  
часам ён усё часцей  
чуў пра свае вершы і  
такое: «Не спадабаліся  
загачыку

аддзела», «Вярнуў  
рэдактар». Але і гэта  
не змагло збянтэжыць  
Мурзу — наадварот,  
з яшчэ большым  
запалам браўся за  
пяро. Спрабаваў  
сябе ў жанрах  
апажывання і нарыса  
— буйныя формы  
яму чамусьці не  
ўдаваліся, затое  
зрэдзьчасу яго  
падпіс мільгане  
пад дзесяцірадоўнымі  
паведамленнямі  
«Цікавая лекцыя»  
ці «Захапляльны  
культнаход». Часам  
і пару куплетаў  
надрукуюць —  
шкадуючы. Вось ён,  
схіліўшы галаву,  
засунуў рукі ў  
кішэні і валачэ  
ногі, ідзе па  
вуліцы з пухлай  
папкай пад  
пахай. І па-ранейшаму  
прыслухоўваецца  
да гаворкі мінакоў,  
і па-ранейшаму  
ўяўна адрознівае  
хіба толькі гук  
«М», першую  
літару свайго імя.

Пачакайце, чаму ж  
зараз, не даходзячы  
да будынка  
рэдакцыі, ён  
завярнуў да  
паштовай скрыні,  
што на рагу  
вуліцы?

Вось зараз ён  
апусціць у  
скрыню пісьмо і  
адправіцца ў  
рэдакцыю. Зойдзе  
ў літаратурны  
адзел. Як і гады  
назад, аглядзеўшы  
гаспадароў  
пакою пытливым  
пазіркам і ледзьве  
паварушыўшы  
вуснамі, пакутліва  
ўсміхнецца. Літаратурнаму  
супрацоўніку,  
які прачытае  
вершы, зноў  
стане мутарна.  
Але ён успомніць  
загач рэдактара  
наконт  
паважлівых  
адносін з  
аўтарамі,  
апусціць  
вочы і скажа:  
«Пакіньце,  
пастараемся  
надрукаваць».  
І ўзрадаваны  
Мамедваліеў,  
засунуўшы  
рукі ў кішэні і з  
гонарам  
прыўзняўшы  
галаву,  
адправіцца  
дахаты. Глядзіце,  
як яму  
весела! Глядзіце,  
які ён  
шчасліўчык!

А якія добрыя і  
сардэчныя людзі з  
ім зараз  
гутарылі! Якія  
яны шчырыя!

З туркменскай.  
Пераклад Рамана СЭРВАЧА



**Віктар РЭЧЫЦ**  
**Загана**

Паэт з правінцы Давыдаў  
Свой новы зборнік вершаў выдаў.  
Яго чытаў я з асалодай:  
Майстэрствам аўтар авалодаў.  
Відаць,

што творца — самавіты.  
Ён піша мовай сакавітай  
І вобразнай.

Там параўнанні —  
Хапіла б і на два выданні.  
Перажыванні і пачуцці  
Нам, чытачам, перадаюцца.  
А ці ж не ў гэтым прызначэнне  
Паэзіі, яе значэнне?  
Ды нейкі крытыкан сталічны  
Зусім іначай,

строга лічыць.  
«У кнізе гэтай ёсць загана, —  
Сказаў пра дзецішча Івана. —  
Паэт Давыдаў піша лоўка,  
Ды вершы ўсе —  
без загалюкаў».

Андрэй СІДАРЭЙКА

**Як асядлаць Пегаса**  
(з ліста конюха Васі)

Гумарэска

Дзень добры,  
шаноўная рэдакцыя!

Піша Вам конюх Вася з Лысай гары.  
Я ніякі не літаратар. Справа воль у чым.  
Ёсць у мяне канюшня і конь Пегас. Так  
назваў яго выпадкова. Тады я не ведаў,  
колькі прыгод мяне чакае. А пачаліся  
яны з таго моманту, як пісьменнікі даве-  
даліся пра майго жарабца.

Цяпер няма адбою ад іх! Прыязджаюць  
і просяць, каб я ім дапамог асядлаць  
Пегаса. Кажуць, што гэта нейкі абрад.  
Пасля яго вельмі добра пішацца. грошы  
прапануюць небагія!

Ну я і пагадзіўся на сваю галаву!  
На справе атрымалася, што тэя пісьмен-  
нікі ні запрэгчы майго Пегаса не могуць,  
ні асядлаць. Даводзіцца іх ледзьве не за-  
кідваць на каня!

Потым яны гадзіну ездзяць на жа-  
рабцы і нешта мармычуць сабе пад нос.

Падслухаў я неяк і зразумеў: губа ў іх не  
дурная! Просьцяць майго каня дапамагчы  
ім напісаць новыя «Ціхі Дон» і «Вайну  
і Мір». Так і кажуць: «О, дарагі сябра  
Пегас, дапамажы ты нам...»

Я неяк запытаўся ў іх, ці ведаюць, што  
такое лейцы і аброць. На што паважаньня  
госці паківалі галавамі. І які новы «Ціхі  
Дон» яны змогуць напісаць?

То воль я і хацеў запытацца ў Вас, ці не  
з'явілася апошнім часам у нашай літэра-  
туры новых цікавых твораў? Накшталт  
вышэйназваных. Ці не дапамог мой Пе-  
гас інжынерам чалавечых душ?

Калі з'явіліся, то дашліце, калі ласка,  
мне. На зваротны адрас. Тут, у Лысай  
гары, мяне ўсе ведаюць. Перададуць.  
У сваю чаргу я запрашаю ўсіх ахвот-  
ных, хто яшчэ не асядлаў майго Пегаса,  
у госці.

Што не зробіш на карысць айчыннай  
літэратуры...



☺ ☺ ☺



☺ ☺ ☺

Невялікая закусачная каля дарогі.  
Зайшоў туды шафёр-дальнабойшчык,  
заказаў адбіўную. І толькі афіцыянтка  
прынёсла, як увальваюцца ў закусач-  
ную тры байкеры, са смехам забіраюць  
талерку са стала дальнабойшчыка і  
чакаюць, што ж ён далей рабіць будзе.  
А той моўчкі ўстаў, разлічыўся з афіцы-  
янткай і выйшаў. Афіцыянтка падыходзіць  
да байкераў, маўляў, што заказаваць  
будзеце...

— Воль ж казёл гэты вадзіла! —  
Са смехам звяртаецца да яе адзін з бай-  
кераў. — Нават за сябе пастаяць не можа,  
а яшчэ дальнабойшчык!

— Ды ён, здаецца, і дальнабойшчык  
дрэнны, — адказвае афіцыянтка. —  
Як са стаянкі выязджаў, дык ажно  
тры нейкія матацыклы ўшчэнт рас-  
плюшчыў...

☺ ☺ ☺

Маленькая дзяўчынка прыходзіць са  
школы і кажа:

— Мама, а чаму мне ўсе пастаянна ка-  
жуць, што я вельмі няўважлівая?

— Дзяўчынка, ты мяне ўжо канкрэтна  
дастала! Я табе колькі разоў тлумачыла,  
што ты ў суседнім пад'ездзе жывеш!



**Расказваюць, што...**

\*\*\*

Славутая французская актрыса Сара  
Бернар напісала банкіру Ротшыльду, які  
пабыў на яе спектаклі, што ў яе вельмі  
цяжкае становішча з грашымі. Банкір  
прыслаў ёй тэлеграму: «Шлю вам тыся-  
чу франкаў і мільён кампліметаў».

«Леш было б наадварот», — адказала  
яму актрыса.

\*\*\*

Марлен Дзітрых, ужо будучы пажы-  
лой, зайшла ў магазін, дзе нейкі чалавек  
пазнаў актрысу і звярнуўся да пакуп-  
нікоў, якія стаялі ў чарзе:

— Панове, давайце прапусцім гэтую  
шаноўную старую пані, хай купіць, што  
ёй трэба, без чаргі!

Усе ў чарзе азірнуліся, каб пабачыць,  
што ж тая шаноўная старая пані.

Марлен Дзітрых таксама азірнулася.

\*\*\*

Сябар запрасіў Чарльза Дарвіна на  
абед да сябе дамоў. Сярод прысутных  
была вельмі прыгожая жанчына.

**Мікола КАМАРОЎСКИ**

**Дыялогі-  
камарызмы**

**Дай адпачыць!**

— Дарагая, паміраю,  
Мусіць, больш не працягну...

— На каго ж ты пакідаеш  
Сваю жонкачу адну?

За табой пайду я, Вася...

— Ну, ты лепей памачы!

Бегчы следам не спяшайся —

Дай хоць там мне адпачыць!

**Клятву  
трэба выконваць**

— А ці помніш, мілы Сеня,  
Кляўся ты мне да вяселля,

Што я лепшая на свеце:

«За цябе гадоў памерці».

Дадаваў яшчэ пры гэтым...

— Добра, з'ем твае катлеты.

— Містар Дарвін, — какетліва сказала  
яна, — на вашай тэорыі ўсе людзі пахо-  
дзяць ад малпы. Мяне гэта таксама да-  
твчыць?

— Безумоўна, — адказаў вучоны. —  
Толькі вы паходзіце не ад звычайнай,  
а ад вельмі чароўнай малпы.

\*\*\*

Адна танцоўшчыца сталага веку вы-  
рашыла прысвяціць сябе яшчэ і ма-  
стацтву спеваў. Стала дэманстраваць  
свае вакальныя здольнасці кампазітару  
Вагнеру — выканалі некалькі оперных  
арый.

— Для танцоркі — нядрэнна, — ска-  
заў пасля працяглага маўчання кампазі-  
тар. — А як спявачка — то вы і нядрэнна  
танцуеце...

**Сабраў і пераклаў  
Міхась СЛІВА**



**Моц каханьня**

— Люся! Зноў перасаліла!  
Гэта б'е па нервах мне.  
— Бо кахаю цябе, мілы,  
З кожным днём усё мацней.  
— Дзякуй, любая, за гэта.  
Што ўзлаваўся, выбачай.  
Сачы толькі за імпэтам:  
Соль не сып хаця б у чай.



**Малюнкі Алега КАРПОВІЧА**

# Шукальнік, наватар, авангардыст

Прэзентацыя вялікай віртуальнай экспазіцыі, створанай Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі сумесна з партнёрамі праекта «На хвалі часу, у плыні жыцця», навуковая дыскусія адносна ролі і месца ў літаратурным працэсе аднаго з заснавальнікаў і актыўнага ўдзельніка творчых аб'яднанняў «Маладняк» і «Узвышша» Язэпа Пушчы, кніжна-ілюстрацыйная выстаўка «Вольныя птах беларускіх нябёсаў», падрыхтаваная да 120-гадовага юбілею сьлынага паэта — гэта, а таксама многае іншае, што тычыцца літаратурнага працэсу 1920-х гадоў было абмеркавана падчас наядна праведзенага ў галоўнай кніжніцы краіны круглага стала «Адсея Язэпа Пушчы».

Адметным мастацкім аздабленьнем навуковага пасяджэння стала выступленне народнага літаратурнага тэатра «Жывое слова» пад кіраўніцтвам Алесі Сівохінай. Юныя артысты «ажывілі» вершы сьлынага паэта, яго знакаміты твор «Лісты да сабакі».

Адным з самых змястоўных і цікавых стала выступленне Ірыны Багдановіч. Даследчыца ўзяла важнае пытанне адносна таго, як варта датаваць перапісаныя паэтам праз гады вершы, калі іх перадаваць цяпер. Вядома, што для Я. Пушчы было ўласціва імкненне да наватарства, спрэс у яго творчасці — авангардысцкія тэндэнцыі, ён з'яўляўся прыхільнікам імажынізму. Усё гэта, а галоўнае — адыход ад канона, сэнс якога палягаў у праслаўленні У. Леніна і рэвалюцыі — выклікала непрымірымы агонь крытыкаў. Адбыўшы пакаранне і вярнуўшыся да творчасці, Язэп Пушча перапісаў многія з маладых вершаў, пакінуўшы некранутым іх датаванне...

Між тым Язэп Пушча — адзін з літаратараў, праз творчасць якіх маладая айчынная літаратура пачала самастойны пошук шляхоў у плыні агульнаеўрапейскіх тэндэнцый мадэрнізму і авангардызму, падкрэсліла Ірына Багдановіч. «Акрамя таго, Язэп Пушча прапанаваў тэрмін, патрэбны ў адпаведным рэчшчы: вітаізм, што значыць прыныш новага», — нагадала даследчыца. Адметныя прыклады з ранніх вершаў паэта, эмацыянальнае чытанне, слухныя заўвагі — вось чым запомніўся яе доклад.

Цікавым было і выступленне Віктара Жыбуля. Вядучы навуковы супрацоўнік Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва падрабязна пазнаёміў слухачоў з фондам № 26, у якім захоўваюцца дакументы Язэпа Пушчы, і матэрыялы пра яго, якія перадаў сам пісьменнік, а пасля — яго ўдава, Станіслава Пляшчынская (Шпакоўская).



Рэдкалегія часопіса «Узвышша». Сядзяць (злева направа): К. Чорны, У. Дубоўка, К. Крапіва. Стаяць: А. Бабарэка, Я. Пушча.

Далучылася да праекта кандыдат філалагічных навук, дацэнт, выкладчыца Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка Наталля Заяц. Яе паведамленне было пабудавана на аналізе паэмы «Сады вятроў» (1930).

Пра гады працы Язэпа Пушчы настаўнікам рускай мовы ў Манакоўскай і Чаадаўскай сярэдніх школаў, яго педагагічны талент расправіў Дзмітрый Давідоўскі, вядучы бібліятэкар аддзела абслугоўвання спецыялізаванымі фондамі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Памяць пра паэта захоўваецца і ў Расіі. Так, у працяг тэмы да ўвагі прысутных быў прадстаўлены відэафрагмент экскурсіі па творчасці Язэпа Пушчы ў школьным музеі «Живая народная памяць» Чаадаўскай сярэдняй адукацыйнай школы Мурамскага раёна Уладзімірскай вобласці. Нацыянальная бібліятэка выказала падзяку школе і кіраўніку літаратурна-краязнаўчай залы музея Наталлі Пахомавай за працу па ўшанаванні памяці нашага паэта, дзякуючы якой імя Іосіфа Пляшчынскага (сапраўднае імя Язэпа Пушчы) працягвае жыць сярод чаадаўцаў.

Вяртанню да творчасці, да сябе, свайго паэтычнага псеўданіма было прысвечана выступленне Міхаіла Бараноўскага, загадчыка Літаратурнага музея Максіма Багдановіча — філіяла Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Ён звярнуў увагу слухачоў на гэныя аспекты ў біяграфіі паэта, на апошнія гады яго жыцця.

Пра адметнасць і найбольш каштоўныя матэрыялы новага віртуальнага раздзела на партале Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі распавядала Юлія Амосава, галоўны бібліяграф інфармацыйна-аналітычнага аддзела ўстанова. Яна зазначыла, што менавіта старонка Язэпа Пушчы мае найбгацейшую фотагалерэю.

Падарункам удзельнікам сустрэчы стаў відэафрагмент гутаркі з Лідзіяй Іосіфаўнай, дачкой паэта, які падрыхтавалі ў 2008 годзе вучні і настаўнікі Навадворскай сярэдняй школы на чале з Таццянай Васілевіч, намеснікам дырэктара па вучэбнай рабоце, якая была сярод гасцей мерапрыемства.

Марыя ЯРАШЭВІЧ

Фота з сайта Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

## Любоў, што змяншае боль

Стосы пагрызеныя мышамі кніг з гарышча мужавай сядзібы, якімі зачыгвалася Марыя Канапіцкая, яе доўгія пешыя прагулкі і гутаркі з простымі людзьмі, апошнія грошы, што муж, збяднелы шляхціц, аддаваў на тое, каб выкупіць з нявольна сляня, вызваліць іх ад воінскай павіннасці, сяброўства Марыі з Элісай Ажэшкай і ўдзел у паўстанні, а пасля — немагчымасць вярнуцца на Радзіму, павязь Марыі з Беларуссю — пра ўсё гэта размаўлялі на літаратурна-музычнай імпрэзе ў ДOME дружбы, прысвечанай 180-гадоваму юбілею выдатнай і адной з самых уплывовых польскіх пісьменніц.

— Нашы папярэднікі, якіх сёлета мы часта згадваем, значныя для сучаснасці, бо ўнёсак у літаратуру, зроблены імі, спрыяў выпяванню ідэй незалежнасці, і дзякуючы гэтакму Беларусь сёння — самастойная краіна, — значную падчас адкрыцця вечарыны Анатоль Бутэвіч, старшыня таварыства «Беларусь — Польшча». — Такім чынам, маштабнасць пісьменніцы Марыі Канапіцкай вялікая не толькі для польскай літаратуры, але і для нас.

Жыццё будучай літаратаркі не было бязвольным ад самага пачатку. Маці памерла, калі Марыі было ўсяго 12. Выхаваннем сірот займаўся бацька: чытаў дзецям кнігі, вадзіў на прагулкі, якія завяршаліся зазвычай на могілках, — такім чынам ён паказваў: усё ў гэтым жыцці не назаўжды, трэба думаць пра сур'езнае, вечнае... У доме не віталіся вясёлыя размовы, панавала манастырская атмасфера. Але, тым не менш, менавіта месца сяброўству, узаемавыручцы, узаемападтрымцы.

Ва ўзросце 20 гадоў Марыя пабралася шлюбам са збяднелым шляхціцам,

старэйшым за яе на 12 гадоў. Муж быў спадкаемцам шляхецкіх традыцый: ладзіў застоллі, баяванні і паляванні. Марыя, хоць і была вартай сужэнца суразмоўцай, заўжды шукала магчымасці адасобіцца, пабыць адной. Так, яна перачытала мноства кніг, знойдзеных на гарышчы сядзібы. Праўда, захаплення кнігамі ніхто не падзяляў. Другой радацо пісьменніцы былі пешыя прагулкі, падчас якіх яна размаўляла з простымі людзьмі, суперажывала іх нягодам. Ад дваццаці да трыццаці гадоў Марыя нарадзіла васьмёра дзяцей, двое з якіх хутка пакінулі гэты свет.

Пасля дзесяці гадоў шлюбу Марыя сышла ад мужа. Але, нягледзячы на развод, адносіны засталіся добрыя. Яднала іх спачуванне да простага людю.

Марыя займалася літаратурай, перакладамі і рэпетытарствам, валодала шасцю мовамі, пастаянна вандравала, але падтрымлівала сувязь з суайчыннікамі і, такім чынам, ведала, што адбываецца на Радзіме.

Пісала шмат, прычым творы яе ад пачатку высока ацэньваліся польскімі аўтарамі. Высокую адзнаку таленту пісьменніцы дала і Эліза Ажэшка — пазнаёмілася яны ў Гродне, і сяброўства працягнулася на ўсё далейшае жыццё.

Надзвычай таленавітай у паэзіі лічыў М. Канапіцкую Генрых Сенкевіч. Адзін з яе вершаў — «Рота» — стаў неафіцыйным гімнам. Яго ведалі ледзь не ўсе сучаснікі-аднадумцы. Вершы аўтаркі лёгка клаліся на музыку. Многія з іх сталі песнямі, перакладзіліся на іншыя мовы. Сярод тых, хто пераствараў паэзію Марыі Канапіцкай, — Леся Украінка, Бэла Ахмадуліна. Па-беларуску вершы Марыі прэзентавалі Янка Купала і Янка Брыль. А ў 1909 годзе ў Вільні былі выдзедзены асобнай кніжкай апаэдыяны. Перакладчыца падпісалася псеўданімам «Зязюля».

Як адзначыў падчас імпрэзы даследчык творчасці пісьменніцы Мікола Трус, уплыў Марыі Канапіцкай прасочваецца ў ранніх польскамоўных вершах Янкі Купалы. А ідэйна-тэматычны змест творчасці Марыі спрыяў таму, што Купала

перакананні не звужалі яе свет, раздзяліўшы яго на чорны і белы. Зрабіць аднаведную выснову даюць магчымасць апісаныя пісьменніцай убачанага на мітынгу жанчын: «Чуючы іх шалёныя крыкі, цяжка паверыць, што яны пазбаўленыя права голасу».

Тагачасная інтэлігенцыя была заклапочана пытаннем: як можна палепшыць жыццё людзей? У пісьменніцы быў адказ: толькі любоў — тая сіла, што можа зменшыць боль. Таму ў творах «давала голас» простым людзям — на той час гэта было наватарствам, якое Марыя Канапіцкая прынесла ў польскую літаратуру. Да яе жыццё людзей з народа апісалася з гледзішча трэціх асоб, як правіла, інтэлігентнаў.

Пранікліва, шчыра, з разуменнем здзіццанай псіхікі пісала Марыя і для дзяцей. Спрыяла гэтакму, відаць, тое, што сама пісьменніца паходзіла са шматдзетнай сям'і і была шматдзетнай маці. Творы М. Канапіцкай, у тым ліку адрасаваныя маленькім чыгчам, шматразова перавыдаваліся і перавыдаюцца цяпер.

Прыватнае жыццё пісьменніцы было насычаным. Марыя была вельмі цікавай жанчынай, мела шмат прыхільнікаў, у яе былі закаханыя многія. Адзін аматар нават застрэліўся праз тое, што пісьменніца не адказала яму ўзаемнасцю.

У 1910 годзе Марыя паехала ў Львоў на лячэнне. Гэта была яе апошняя вандроўка, там пісьменніца памерла. Пахаванне сталася грамадскай падзеяй: прыйшло каля 50 тысяч чалавек — яскравае сведчанне маштабу асобы.

Адразу пачалося ўшанаванне выбітнай творцы. У многіх польскіх гарадах былі адкрытыя музеі пісьменніцы, усталяваліся помнікі. Апошні з іх — у 1993 годзе. Творчасць Марыі Канапіцкай і сёння застаецца актуальнай і запатрабаванай.

Марыя ЯРАШЭВІЧ



Марыя Канапіцкая

# Юнак з далёкіх дваццатых

**Верш Уладзіміра Дубоўкі «Памяці Паўлы Жука» — не з тых твораў, якія б добра ведалі прыхільнікі творчасці аднаго з найвыдатнейшых беларускіх паэтаў. Наўрад ці што гаворыць сучаснікам і прозвішча таго, каму ён прысвечаны. Прычына такой невядомасці ў тым, што гэты верш быў апублікаваны ў кнізе «Жук Паўлюк. Яго жыццё і творчасць», што выйшла ў 1925 годзе не ў Дзяржаўным выдавецтве БССР, створаным у студзені чатырма гадамі раней (цяперашняе выдавецтва «Беларусь»), а, як пазначана ў выхадных даных, — гэта «Выданне групы аграномаў БССР». Аднак кніга гэтая, калі дакладней — невялікі зборнічак, захавалася. Не загубілася: не было б шчасця, ды няшчасце дапамагло.**

## Тайну прыадкрыў «спецхран»

Чытачы малодшага пакалення наўрад ці ведаюць, што раней у Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя У. І. Леніна (сённяшняя Нацыянальная бібліятэка Беларусі) быў так званы «спецхран». У ім захоўваліся выданні — кнігі, газеты, часопісы, доступ да якіх, паводле рашэння партыйнай наменклатуры, быў абмежаваны. Калі пачалася так званая перабудова, забарона гэтая была знята. Неяк праглядаючы ў аддзеле беларускай літаратуры каталогіх, я і натрапіў на картку (ніякага электроннага варыянта на той час яшчэ не было, бо і камп'ютары адсутнічалі), на якой значылася: «Жук Паўлюк. Яго жыццё і творчасць». Мне на той час гэтае імя таксама нічога не гаварыла. Зразумела, што адразу захачелася як мага хутчэй даведацца, хто гэты журналіст, а можа, і забыты пісьменнік. А яшчэ мільганула думка, што найнячай родам са случкіч краёў, і на Слуцчынне гэтае прозвішча распаўсюджана.

Час быў ранні, да таго ж суботні, у аддзеле лічаныя хвілінкі, таму мой заказ выканалі хутка, за некалькі мінут. З хваляваннем адгортваю вокладку: «Гэты шытачак, — гаворыцца ў прадмове, — змяшчае толькі частку выступленняў у друку Паўлюка Жука, студэнта Ціміразеўскай с.-г. акадэміі без пары памершага 2-га снежня 1924 года ад насоку трамвая. Тут згуртавана тое, што, здавалася, паказвала шырэй яго багатую натуру. Але і гэта ўжо выразна сведчыць аб глыбокім захапленні і жаданні П. Жука працаваць на карысць працоўных Беларусі».

Далей паведмаляецца, што 7 снежня 1924 года аграмы, былыя студэнты Ціміразеўкі, сабраўшыся разам, вырашылі ўстанавіць стыпендыю імя П. Жука ў памеры 240 рублёў і выплачваюць яе «аднаму з выдатнейшых студэнтаў-беларусаў Ціміразеўскай с.-г. Акадэміі». У фонды стыпендыі меркавалася пералічыць і сродкі ад продажу гэтага зборніка.

Наклад не такі малы — адна тысяча асобнікаў. І выйшаў ён не ў Мінску, а ў Бабруйску, у друкарні акруговай газеты «Камуніст». Чаму складальнікі выбралі гэты горад — загадацца няцяжка. У 1925 годзе адказным сакратаром-рэдактарам «Камуніста» пачаў працаваць Міхась Лынькоў. Міхась Ціханавіч зрабіў вельмі шмат для падтрымкі маладых літаратараў, надаваў вялікую ўвагу асветленню на старонках газеты пытаньняў культуры, тых адраджэнскіх працесаў, што адбываліся ў Савецкай Беларусі.

## Два лёсы — дзве трагедыі

Дык чым усё ж цікавы гэты Павел Жук, што было вырашана так уважачы яго памяць? З «кароткага жыццяпісу» даведваюся, што інтуіцыя мяне не падвяла. Ён сапраўды родам са случкіч краёў. Нарадзіўся ў лістападзе 1899 года ў вёсцы Падлішчы, а гэта цяперашні Слуцкі раён, у сям'і незможнага селяніна. Вучыўся ў Слуцкай камерыцыйнай школе. У 1920 годзе «праслухаў Слуцкія курсы беларусазнаўства», дзе пазнаёміўся з маладой беларускай літаратурай. У пачатку 1921-га паехаў у Маскву. Спачатку вучыўся на рабфаку пры Ціміразеўскай сельскагаспадарчай акадэміі, а стаўшы студэнтам, чатыры гады «з'яўляўся адным з упартых і выдатных працаўнікоў сярод беларускага студэнцтва».

Гэта быў усебакова развіты малады чалавек, які, вітаючы змены ў жыцці грамадства і акрылены імі, не толькі літаратурай цікавіўся, але і эканамічнымі магчымасцямі Беларусі. Сярод сяброў стаў крылатым яго выраз: «Балоты — наша нацыянальнае багацце; наш лес — гэта золата балот беларускіх». Рэгулярна друкаваўся ў часопісах «Беларускі гаспадар», «Польмя», «Маладая Беларусь», газетэх «Беларуская вёска», «Савецкая Беларусь», а таксама ў выданнях Гомеля, Віцебска, Магілёва.

Аднак жыццё яго рана забраў трагічны выпадак. Трапіў пад трамвай «у пяці мінутах ходу» ад акадэміі і «праз дзве гадзіны памёр у Бутырскай бальніцы». Пахавалі яго на могілках Галовінскага манастыра поруч з сястрой Максіма Гарэцкага Ганны, таксама студэнткай Ціміразеўкі, якую трагічна лёс напаткаў у верасні 1922 года.

## Пазнаць сябе — пазнаць свой край

Біяграфія Паўла Жука, як бачым, тыповая для першых гадоў савецкай улады. Многія сялянскія дзеці рваліся ў гарады, шукаючы пуцявіны для авалодвання ведамі. Аднак ён належаў і да тых, хто быў асабліва апантаны ідэямі нацыянальнага адраджэння. Перакананы ў тым, што для пачатку новай Беларусі неабходна «зарганізаваць усе нашы інтэлігентныя сілы», у гэтай важнай і няпростай справе вялікую ролю адводзіў нацыянальна свядамай моладзі.

Такімі думкамі, у прыватнасці, прасякнуты яго артыкул «Аб беларускім студэнцтве», апублікаваны ў 1922 годзе ў газеце «Савецкая Беларусь». Адзначыўшы нябачную раней цягу юнакоў і дзяўчат да ведаў (толькі з аднаго тагачаснага Слуцкага павета разам з ім у акадэміі вучылася дванаццаць чалавек), ён пісаў: «Цяпер наш святы абавязак перад адраджэннем Беларусі і яе прагрэсам зрабіць так, каб усе гэтыя жывыя, маладыя, поўныя творчай сілы не зыходзілі на бок, не лезлі туды, дзе жывецца веселіе і валготней, чым у “спрадвечна



Фота з саіма наследзе-sluck.by

Слуцк, пачатак ХХ ст.

зাপлаканным краю», а працаваў дома. На гэта павінна звярнуць асаблівую ўвагу наша Савецкая Беларусь, як Рэспубліка, паставіўшая сваёй мэтай адраджэнне беларускай культуры і яе гаспадарчасці, нашы грамадзянскія і дзяржаўныя ўстановы, асабліва Народны Камісарыят Асветы, Народны Камісарыят Земляробства».

Быў перакананы, што «Беларусі патрэбны абавязкова сыны свае, узброеныя шырокімі пазнаннямі ва ўсіх напрамках, ва ўсіх галінах навукі. Нашым дэвізам павінна быць высунутая жыццём і пацверджаная гісторыя і ісціна: “Пазнай самога сябе — пазнай свой край”».

Умеў Павел Жук адчуваць перспектыву, урастаў ва ўсе нацыянальныя праблемы: «Шмат багаццяў ёсць у нас, ніхто пра іх не ведае і не хоча ведаць. Трэба толькі ўмець ім знаць, як скарыстаць гэтыя багацці, а ці страшна работа такому працавітаму народу, як беларускі, і мы зробім з забытае і забытае Беларусі эканамічна багатую і культурна развітую Данію, а з “пагарджанага вяслянога, глухога”, пакорнага ўсямаку начальству беларуса — добрага гаспадара, свядамога грамадзяніна».

## Без энцыклапедыі як без рук

Беларусь жыла ў яго душы. Не толькі тая, сучаснікам якой з'яўляўся і на адраджэнне якой часам, магчыма, глядзеў празмерна романтична, выдаючы жаданне за рэальнае. Павел Жук задумваўся і аб дні наступным.

Ён верыў, што ў Беларусі незалежнай, сапраўднай сучэрнай дзяржаве яму жыць. Значыць, ужо трэба ўсе рабіць дзеля таго, каб паспяхова развілася нацыянальная літаратура, культура.

Клопатам аб нацыянальным адраджэнні прасякнуты і артыкул «Аб беларускай тэрміналогіі». Рашуча адстойваў права народа на сваё нацыянальнае жыццё: «Аб беларускай мове, як такой, не можа быць ніякай спрэчкі. Яна атрымала поўнае грамадзянскае раўнапраўе паміж усімі нашымі культурнымі мовамі... Праца на ўзбагачэнне мовы, зборанне народных слоў, скажаў ды зваротаў яшчэ не пачата. Патрэба поўна ўстаноўленай, зразумелай нашаму народу тэрміналогіі ўсім відавочна і не патрабуе тлумачэння. За падмогаю ў гэтай справе мы павінны звярнуцца да тварца мовы — к беларускаму народу. Толькі там, у тварца мовы павінны чэрпаць усе словы і ўсе тэы, хто піша свае творы, выдае газеты і кніжкі на беларускай мове».

Яшчэ толькі 1922 год, а ён, усёго толькі студэнт, марыць ужо аб тым, аб чым рупіліся вядомыя навукоўцы. Быў упэўнены, што неабходна паклапаціцца аб «выданні беларускай энцыклапедыі». Калі вялікая ўвага надавалася нацыянальнаму адраджэнню, разумеў, што поспех магчымы толькі тады, калі яна стане па-сапраўднаму ўсенароднай справай. Гэтак-сама разумеў, якая вялікая роля належыць мастацкаму слову: «У кожным беларускім горадзе, у кожным мястэчку, у кожнай ваколіцы, пры кожнай хаце-чытальні трэба мець беларускую бібліятэку... Трэба таксама адчыніць, дзе ёсць магчымасць, беларускія кнігарні, або распачаць продаж беларускіх кніг пры працуючых кнігарнях. Грошай на іх стварэнне беларускіх бібліятэк шкадаваць не трэба, іх з працэнтам верне культурная і свядамая грамада».

## Запісы на будучыню

У бланкотах Паўла Жука засталася нямаля запісаў, якія б, калі б не яго такая ранняя смерць, безумоўна, знайшлі сваё ўвасабленне ў крытычных артыкулах, выступленнях. Аднак і ў пачатковым выглядзе яны ўдзяляюць цікавасць скандэсанаванасцю думкі, важнасцю ўзнятых пытаньняў. Вось, напрыклад, развагі «Аб дзіцячых гульнях»: «...настаўніку варта заняцца вывучэннем мясцовых гульняў дзяцей, запісаць іх, адмеціць, што ў іх кепскага, што добрага, што развівае ў дзяцей лоўкасць, што карысна для арыфметыкі, што патрэбна для гімнастыкі памиці і г. д.» Ці возьмем такую занатоўку: «Заданне — як найлепей і паўней скарыстаць аграмацічныя сілы — будзе вырашана толькі тады, калі аграмацічныя веды пацякуць у вёску не толькі шляхам прапаганды словам і справай, але і шляхам жывога пісанага слова — праз вясковую гаворку і сельскагаспадарчы часопіс, папулярную аграмацічную літаратуру». У яго бланкотах захаваліся і перапісанія ад рукі любімыя вершы Янкі Купалы, Максіма Багдановіча, Цішкі Гартнага... «Штотднёвік П. Жука» захаваны і выказваны знакамітых людзей, якія імпа-навалі яму.

Можна толькі гадаць, кім бы стаў Павел Жук. У адным няма сумненняў на яго б жыццёвую, прафесійную сцяжыну ён ні ступіў, застаўся б сапраўдным беларусам.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

## анонс

# Беларусь — агульны дом

У іродне ў межах праграмы Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур сёння, 3 чэрвеня, пройдзе круглы стол «Беларусь — наш агульны дом: адзінства нацый і пакаленняў», мадэратарам якога выступіць старшыня Рэспубліканскага таварыства «Веды», кандыдат гістарычных навук, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Вадзім Пігін. Арганізатары размовы на актуальную тэму — Пастаянная камісія Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па адукацыі, навукі, культуры і сацыяльным развіцці, Міністэрства інфармацыі Беларусі, Упаўнаважаны па справах рэлігій і нацыянальнасцей, Прадзенскі аблвыканкам.

З уступным словам выступіць Старшыня Савета Рэспублікі Наталля Качанова. Міністр культуры краіны Анатоль Маркевіч разгледзіць тэму «Беларусь — дзяло культур і пакаленняў». Упаўнаважаны па справах рэлігій і нацыянальнасцей Аляксандр Румак звернецца да такой тэмы, як «Захаванне і ўмацаванне міжнацыянальнай згоды, этнакультурнай разнастайнасці і шматвекавай традыцыі мірнага сумнага пражывання грамадзян розных нацыянальных супольнасцей у Рэспубліцы Беларусь ад адзін з прыярытэтаў дзяржаўнай палітыкі». Старшыня Кансультаўнага міжэтнічнага савета пры Упаўнаважаным па справах рэлігій

і нацыянальнасцей Георгій Егізаран выступіць з паведаннем «Роля і месца Кансультаўнага міжэтнічнага савета пры Упаўнаважаным па справах рэлігій і нацыянальнасцей у захаванні і ўмацаванні міжнацыянальнай згоды».

Удзел у круглым stole ў іродне прымуць дырэктар Інстытута сацыялогіі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Мікалай Мыслівец, міністр інфармацыі краіны Уладзімір Пярцю, міністр адукацыі Андрэй Іванец, першы сакратар БРСМ Аляксандр Лук'янаў, старшыня праўлення Саюза беларусаў Латвіі Алена Лазарова, палітолагі, культурологі, грамадскія дзеячы.

Сяргей ШЫЧКО

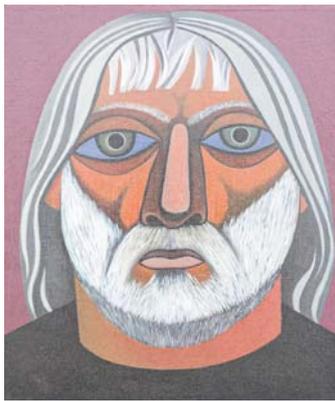
# Сціплая прывабнасць вядомых і маладых

Нацыянальная бібліятэка Беларусі пяты раз прымае штогадовы фестываль мастацтва «Арт-Мінск». Ён стаў адным з самых значных мастацкіх мерапрыемстваў краіны як для прадстаўнікоў прафесійнай суполкі, так і для многіх жыхароў і гасцей сталіцы. Маштабнае свята, як адзначаюць арганізатары, падпарадкавана адзінай мэце — падарыць глядчу асалоду ад мастацтва.

Сёлета «Арт-Мінск» у НББ прысвечаны 955-годдзю горада. У экспазіцыі, якая размясцілася ў галерэі «Ракурс», — работы, здольныя адлюстраваць стыль, культурную і гістарычную разнастайнасць сталіцы. «Творчая энергія, выканальніцкі талент і шчырая прыхільнасць да роднага горада аб'ядналі аўтараў розных пакаленняў і светапоглядаў, вядомых майстроў і маладых мастакоў. У выстаўцы сугучныя як класічныя жанры і стылі, так і сучаснае мастацтва. Пейзажы, партрэты, нацюрморты, абстракцыя і выяўленчыя эксперыменты прадставяць яскравую панараму сучаснага беларускага выяўленчага мастацтва», — запрашаюць на выстаўку стваральнікі. Якім ж аўтарамі спрабуюць прывабіць? Генадзь Козел, Максім Бародзіч, Анатоль Лісоўскі, Сафія Піскун, Дзяніс Барсук, O.ZHE, Лілія Нішчык, Аксана Місан-Бастрова, Андрэй Савіцкі, Павел Масленікаў, Юлія Мацура, Уладзімір Шапавалаў.

Галерэя «Ракурс» вельмі прасторная, таму спачатку можа падацца, што твораў у ёй не так шмат. Аднак пасля знаёмства з экспазіцыяй становіцца зразумела:

паглядзець ёсць на што, хоць, у адрозненне ад асноўнай пляцоўкі, цэльнай выстаўкі не атрымалася. Толькі пра гэта пазней. Характэрна, што большасць работ някідкія, у нейкім сэнсе стрыманыя. Тычыцца гэта, напрыклад, такой акварэлі, як «Ціхі зімовы вечар. Заслаўе» (2022) Уладзіміра Шапавалава. Мяккі пейзаж, прыемная кампазіцыя, сціплае гучанне асабістага выказвання — што тут казаць,



Максім Бародзіч

«Партрэт Уладзіміра Панцэлева», 2015 г.

акварэль сама па сабе, як правіла, пяшчотная і далікатная. Вобразнымі эксперыментамі вылучаюцца работы Сафіі Піскун, у тым ліку «Стары сад» (2022) — таёмнічы, змрочны і нават непрыемны. Таксама як прыклад — традыцыйнае ў плане задумы і ўвасаблення, у пэўным

сэнсе «меладрычнае» палатно «Адлюстраванні» (2021) Элеаноры Бубашкінай.

Прысвячэнне праекта 955-годдзю Мінска можна лічыць намінальным. Па-першае, адразу кідаецца ў вочы «Пльнь» (2022) Іанны Кохан, твор абсалютна не пра Мінск, а хутчэй супрацьпастаўленне яму. Зразумела, пэўныя паралелі з іншымі краінамі і народамі заўсёды напрашваюцца, аднак не ў гэтым выпадку. Тое ж можна сказаць і пра даволі прывабны пейзаж (і часткова нацюрморт) «Святло» (2022) Ільі Гічана. Нельга не вылучыць творы мастачкі O.ZHE «Кактус» (2017) і «Сагура міні (кактус)» (2020) — багатыя абстрактныя вобразы, якія б маглі стаць часткай асноўнай выстаўкі «Арт-Мінска». У дадзеным кантэксце яны выглядаюць лішнімі, хоць справа тут не ў абстрактнасці. Тыя ж нефігуратыўныя работы «Каля падножжа» (2017) Генадзя Козела ці «Вечаровае» (2018) Элеаноры Бубашкінай выдатна адлюстروваюць канцэпцыю.

Асобнай гутаркі заслугоўваюць партрэты, сярод якіх — сімвалічная «Вестка» (2021) Аляксандры Чудаковай, выражаныя «Выявы сусветных цывілізацый. Дуалізм успрымання» (2021—2022) Ліліі Нішчык, «несур'езны» «Падрэ» (2022) Вольгі Паляковай, напярэжальныя «Вяселля хлопцы» (2022) Мікіты Вайлупава... Аднак адразу чапляюць увагу менавіта «Партрэт Уладзіміра Панцэлева» (2015) і «Партрэт мастачкі Валянціны Шобы» (2014). Аўтар — Максім Бародзіч, які працуе над гэтай тэмай ужо некалькі гадоў. Між тым, калі раней творы прысвячалі невядомым асобам ці людзям, якіх звычайна глядач ведаў у лепшым выпадку



Уладзімір Шапавалаў

«Ціхі зімовы вечар. Заслаўе», 2022 г.

толькі па імені, то цяпер параўнаць героя і яго пратэты, убачыць падабенства і зразумець ідэю будзе значна лягчэй.

Крыху асобна ад агульнай экспазіцыі змешчана класічная графіка. На момант наведвання экспазіцыі аўтарам гэтага тэксту работы былі без звыклых подпісаў побач, аднак прыглядвалі нават больш увагі, чым іншыя. Пазнаюцца яны, натуральна, па аўтарскіх подпісах, хоць найперш, вядома, па стылі. Гаворка тут не ў апошняю чаргу пра Уладзіміра Басальгу з яго серыяй «Радзіма мая дарагая». Уваходзяць гэтыя работы ў экспазіцыю «Арт-Мінска» ці складаюць яе змест (бо, здаецца, нідзе пра гэта не гаворыцца), не так важна. Яны вартыя глядацкай увагі і адзнакі.

Выстаўка «Арт-Мінск», згодна з інфармацыяй на сайце Нацыянальнай бібліятэкі, будзе працаваць да 29 чэрвеня.

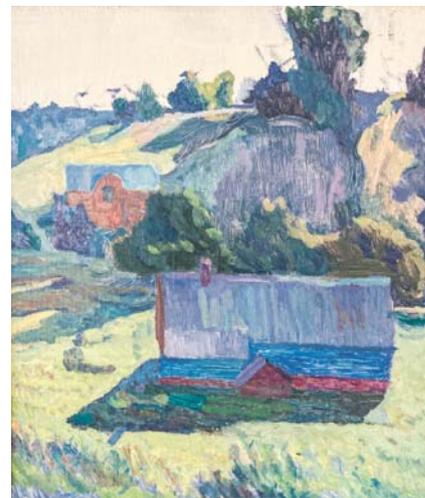
Яўгенія ШЫЦЬКА

## Пакінуць часцінку сябе

Яшчэ адна бібліятэчная пляцоўка для выставачных праектаў — «VILNIUS». Мастацкая галерэя, якая знаходзіцца ў мінскай бібліятэцы № 18, днямі адзначыла дзень нараджэння — 25 гадоў. З гэтай нагоды прадстаўнікі кніжніцы запрасілі аматараў мастацтва на святковую сустрэчу і адкрылі выстаўку жывапісу «Нам 25!»

Заснавальнік галерэі Алена Сухадолава падчас сустрэчы расказала пра ідэю стварэння творчай прасторы, успомніўшы, як у свой час звярнула ўвагу на параду аднаго з найвыдатнейшых мастакоў:

— Мне пашчасціла сябраваць з Аляксандрам Кішчанкам. Я прапала загадчыцай бібліятэкі, і ён неяк сказаў: «Ты павінна зрабіць



Дзмітрый Пятроўскі «Сонца прырэла. Чэрвень», 2017 г.

галерэю ў бібліятэцы». Спачатку я была супраць, можна было б адкрыць тую ж камп'ютарную залу, але потым адважылася на такі крок. Дэбютнай выстаўкай стала экспазіцыя Марыны і Мікалая Ісаенкаў. Для Марыны гэта была першая выстаўка. Сёння яна масціць мастак, член Беларускага саюза мастакоў, яе ведаюць на Захадзе, а ў Італіі называюць каралевай нацюрмортаў. Аднак кожны, хто выстаўляўся ў нас, пакінуў тут часцінку сябе.

Сярод гасцей, якія завіталі ў галерэю, — галоўны спецыяліст упраўлення культуры Мінгарвыканкама Марына Ясюк, дырэктар Цэнтралізаванай сістэмы дзяржаўных публічных бібліятэк Алена Матвеева, былы дырэктар бібліятэкі № 18 Людміла Сулохіна, тэарэтык мастацтва і жывапісу, якія з нагоды свята падарылі ўласныя работы. Работу са сваёй калекцыі перадала галерэя «VILNIUS» і мастацтвазнаўца Ларыса Фінкельштэйн.

За чвэрць стагоддзя ў галерэі выстаўляліся самыя розныя мастакі. Тыя, хто прыйшоў сюды навічком, сёння маюць прызнанне і вядомасць. Можа, ў тым ліку дзякуючы матчымаму суіснаванню кнігі і жывапісу. Зразумела, людзі, якія прыходзяць узяць кнігу, трапляюць у галерэю, і наадварот. А для супрацоўнікаў устаноў гэта не проста суседства двух напрамкаў творчасці — адзінае цэлае. Усяго за перыяд існавання галерэі «VILNIUS» адбылося каля 300 выставачных праектаў. Для многіх творцаў гэтая выставачная пляцоўка стала першай у жыцці.

Сёння ж прадставілі творы больш як 30 аўтараў, якія ў розны час рабілі персанальныя выстаўкі ў галерэі ці ўдзельнічалі ў калектыўных праектах. Сярод іх — Мікалай і Марына Ісаенкі, Леанід Гомаў, Уладзімір Ісачанка, Уладзіслаў Пятручык, Надзея Пашкевіч, Юрый Яскевіч, Дзмітрый Мшар, Галіна Хайдарова, Андрэй Бондараў,

Ларыса Клімава, Ксенія Місан-Быстрова, Валерый Сямёнаў, Ганна Гадзірава, Дзмітрый Пятроўскі, Георгій Скамарохаў, Кацярына Мяснікова, Ала Няхайчык... Натуральна, гэтым разам хочацца сказаць пра найбольш яскравыя кампазіцыі. Найперш прываблівае сваім поглядам «Цыганка» (2010?) Віталія Чарнабрысава. Адметны почырк мастака — а гэта і насычаныя колеры, і ўпэўненасць мазка, і выразнасць форм — перадае экспрэсію і адначасова рамантызм, які быў уласцівы Віталю Чарнабрысаву. Упэўніцца ў гэтым дапамогуць іншыя творы аўтара: «Вешчун» (2008?), «Артгэстка» (2009?), «Аўтапартрэт» (2009?), «Аласіяната» (2010?)... Унікальная для галерэі работа, выкананая ў тэхніцы энкаўстыкі, — «Югаславія. Мастар — горад старажытны» (год стварэння не пазначаны) Уладзіміра Самсонава. Самабытны вясёры пейзаж здольны натхніць на доўгія разважання аб жыцці ў гэтым свеце.

Лагічна, што большасць работ на выстаўцы — адлюстраванне прыроды. Зразумела, жанр не здольны здзівіць, аднак яго прызначэнне, асабліва ў сценах такой галерэі, здаецца зразумелым. Тут і паўабстрактныя работы серыі «Лінія гарызонта» (2021—2022) Надзеі Пашкевіч, і ясныя пейзажы Васіля Касцючэнка, Юрыя Яскевіча, Уладзіслава Пятручыка, Дзмітрыя Пятроўскага, Ірыны Апацкай, Галіны Здановіч, Святланы Баранкоўскай, Алега Стасевіча, Яўгена Зімніцкага, і трывожны сюжэт Аляксея Нежынца, Віктара Данилава, Анатоля Паўлыгі, Наталлі Бяляевай. Ubачыць гэтыя ды іншыя палотны можна да 11 верасня.

Яўгенія ШЫЦЬКА



Ларыса Клімава

«Дон Кіхот Ламанчскі», 2019 г.



Віталія Чарнабрысаў «Цыганка», 2010 (?) г.

У Беларускім музычным тэатры адбылася чарговая прэм'ера. Гэтым разам — спектакля «Нявеста з Імерэці», заснаванага на гістарычнай грузінскай тэматыцы, у пастаноўцы галоўнага рэжысёра Міхаіла Кавальчыка.

Па жанры гэта музычная камедыя, аўтарам якой з'яўляецца знакаміты савецкі і грузінскі кампазітар Гія Канчэлі. Шырокаму гледачу музыка Канчэлі знаёма перш за ўсё па такіх кінафільмах, як «Міміно» і «Кін-дза-дза!», але ў яго творчым багажы дзясяткі кінастужак, у тым ліку і фільм «Круглянскі мост» паводле ваеннай драмы Васіля Быкава. Вядома, кампазітар пісаў не толькі для тэатра і кіно, у яго творчай спадчыне шмат сімфанічнай і камернай музыкі, вакальных і харавых твораў.

У афішы ўказана, што пастаноўка створана па п'есе Уладзіміра Канстанцінава і Барыса Рацэра — не менш знакамітых савецкіх драматургаў-камедыяграфіў. Але тут важна ўдакладніць, што п'еса не арыгінальная, а напісаная паводле аповесці «Мачаха Саманішвілі» класіка грузінскай літаратуры Давіда Клдзіяшвілі,

Упершыню спектакль «Мачаха Саманішвілі» быў пастаноўлены ў 1982 годзе Георгіем Таўстаноговым у Ленінградзе на сцэне Вялікага драматычнага тэатра. (Дарэчы, пастаўка заканчэння Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута Міхаіл Кавальчык праходзіў стажыроўку ў гэтым тэатры пад кіраўніцтвам Таўстаногова.) Музыку да той драматычнай пастаноўкі напісаў таксама Гія Канчэлі. У хуткім часе спектакль пачалі ставіць у многіх тэатрах вялікай краіны. У 1990 годзе пад назвай «Нявеста з Імерэці» яго паставіў Міхаіл Кавальчык у Мінску на сцэне Рускага драматычнага тэатра. А цяпер Міхаіл Станіслававіч уклаў свой рэжысёрскі вопыт у музычную версію гэтага твора.

Беларускі музычны тэатр раней не звяртаўся да творчасці Канчэлі, таму партытуру набылі ў Алтайскім музычным тэатры (г. Барнаул), дзе спектакль быў пастаноўлены ў мінулым сезоне. Як адзначае дырыжор-пастаноўшчык Мікалай Макаравіч, у ёй не было ўверцюры ці ўступу — адразу ішоў першы музычны нумар — сон Платона. І гэтым ёсць тлумачэнне: першапачаткова Канчэлі пісаў музыку для драматычнага тэатра, і яна мела нумарны характар. Пазней ужо, калі да твора звярталіся музычныя

да галечы, таму ён з жонкай так ліхаманкава шукае спосаб гэта прадухліць.

У фільме ёсць толькі адзін па-сапраўднаму камедыйны персанаж, сям'я якая жыве горш за іншых, што яго тым не менш зусім не клопоціць, бо ён вельмі заняты сабою. Гэта Кірыл — зяць Бекіны, мужчына з вельмі яркай харызмай і натуральнай экстраверта, усе памкненні якой накіраваны на растрачванне сваёй неўтаймоўнай энергіі. Для гэтага яму неабходна ўвесь час быць на людзях, прытым у цэнтры ўвагі. А ад жыцця многа не трэба — толькі добра выпіць і смачна паесці. Даведаўшыся, што Платон збіраецца на пошукі нявесты для бацькі, Кірыл з радасцю кінуўся яму дапамагаць. Аўтар аповесці нездарма папярэджаў, што гэты герой валодае рэдкім дарам правальваць любую справу. Па дарозе Кірыл зацягнуў Платона на пахаванне «аднаго знаёмага двараніна» (як высветлілася на месцы — дваранкі), потым — на чужое выселле, дзе ён учыніў грандыёзную бойку. Пазней быў скандал на пераправе, дзе іх абодвух скінулі з парома ў ваду. Усе гэтыя камедыйныя перыпетыі ў п'есе апушчаны, а, каб іх кампенсавалі, драматургі прыдумалі больш прасты ход: Кірыл за бурдзюк

# Камедыя, якая становіцца прытчай



Фота Сяргея Чыгіра.



які належыць да кагорты выдатных прадстаўнікоў грузінскага крытычнага рэалізму канца XIX — пачатку XX стагоддзя.

Гэтую аповесць пісьменнік стварыў у 1896 годзе, паказваючы ў ёй трагедыю збыднелага дваранства былога Імерэцінскага царства, якое пасля далучэння да Расійскай імперыі ў 1810 годзе ператварылася ў Кутаіскую губерню. Шматлікія палітычныя і эканамічныя новаўвядзенні, якія на працягу XIX стагоддзя праводзіліся на далучаных грузінскіх тэрыторыях, прывялі да лямкі векавых грамадскіх і сацыяльных устояў. Толькі нямногія дваранскія роды здолелі ў новых умовах захаваць эканамічную моц і грамадскі ўплыў. Астатнія ж паступова ператварыліся ў дробнапамесных уладальнікаў, лад жыцця якіх часта не адрозніваўся ад сялянскага, хоць яны па-ранейшаму лічылі сябе дваранамі. Давід Клдзіяшвілі сам паходзіў з сям'і збыднелых імерэцінскіх дваран, таму названая аповесць захапіла сваёй аўтэнтычнасцю, праўдзівасцю калізіі і, канешне, — яркім нацыянальным каларытам.

Шырокую вядомасць на прасторх былога Саюза набыў мастацкі фільм «Мачаха Саманішвілі», зняты ў 1977 годзе на кінастудыі «Грузія-фільм» рэжысёрам Эльдарам Шэнгелая па сцэнарыі Рэзо Чайшвілі. Музыку да гэтай стужкі напісаў Гія Канчэлі ў сааўраўніцтве з Джансугам Кахідзе. Па сюжэце і тэматыцы кінасцэнарыі практычна нічым не адрозніваўся ад літаратурнай асновы. Жанравае вызначэнне аповесці і фільма аднолькавае — трагікамедыя. Пісьменнік галоўнага героя характарызаваў так: «Бекіна Саманішвілі, як ні дзіўна, быў бедным дваранінам і знатным бедняком». Такім жа ён паўстае і ў фільме. У п'есе Канстанцінава і Рацэра, напісанай для тэатра ў жанры камедыі, вобраз Бекіны практычна не змяняецца — са сцэны ён таксама ўспрымаецца бедным дваранінам і знатным бедняком. Але, у адрозненне ад аповесці і фільма, канфілікт твора і асабіва яго фінал у п'есе вырашаюцца па-іншаму.

Спачатку спынімся на агульных перыпетыях сюжэта. 70-гадовы ўдавец Бекіна праз год пасля смерці жонкі цвёрда вырашыў зноў жаніцца. І гэтая нечаканая навіна запусціла шэраг неверагодных падзей, якія адбываюцца не столькі з самім Бекіна, колькі з яго роднымі і блізкімі. У першую чаргу яна вельмі балюча закранула маёмасныя інтарэсы сына Бекіны Платона і яго жонкі, якія жывуць разам з бацькам і вядуць сумесную гаспадарку. Калі раптам бацька ажніцца з маладой, то можа здарыцца як з Каўтардзэ: праз год памёр, а мачаха адняла палову дома і карову. А калі хутка не памрэ, то маладая жонка можа і сына нарадзіць, і тады Платону дзевяццацца дзіцьці з ім небагату бацькава спадчыну: і дом, і двор, і карову... Пракруціўшы ў думках усё варыянты, Платон з жонкай спыніліся на самым прымальным: знайсці для бацькі такую нявесту, якая двойчы была замужам, але не мела дзяцей — значыць, не будзе іх мець і ў трэцім шлюбе са старым Бекіна. Працэс пошукаў такой нявесты — асноўная і самая займальная частка сюжэта, якая ў аповесці і фільме мае характар трагікамедыі, а ў тэатральнай п'есе — чыстай камедыі.

тэатры, дырыжоры-пастаноўшчыкі нейкім чынам партытуру «з'блгачалі».

Па словах Макаравіча, партытура барнаўльскага тэатра ў цэлым даволі сціплая. І гэтым таксама ёсць тлумачэнне: у адрозненне ад вялікіх оперных тэатраў са сфарміраваным складам аркестраў, у музычных тэатрах аркестры розныя, часам даволі стратэгія. Прасцей кажучы, які аркестр — такая і партытура. І калі оперная партытура — гэта гагавы артэфакт, які не патрабуе нейкай рэдакцыі ці перааркестроўкі, то ў музычным тэатры «чужую» партытуру трэба рэдагаваць і перааркестроўваць, прыстаёўваючы пад склад свайго аркестра, чым наш дырыжор-пастаноўшчык і займаўся. А яшчэ ён працаваў над стварэннем уверцюры, каб спектакль выглядаў па-сапраўднаму музычным.

— Мне хацелася, каб у пастаноўцы адчувалася музычная драматургія, — значае Мікалай Макаравіч, — а для гэтага асобныя нумары трэба было аб'яднаць агульнай музычнай ідэяй, распрацаваць існуючыя ў клавіры тэмы, стварыць сістэму лейтматываў. Большасць персанажаў надзелена жанрава-бытавымі тэмамі, але ў клавіры ёсць шыкоўны дуэт цэнтральных герояў, і я вырашыў відазмяніць гэтую тэму, надаць ёй характар грузінскіх танцаў, рытмічную пульсаванне лезгінкі. Да гэтай тэмы дадаў народную грузінскую тэму, «састыкаваўшы» па танальнасці, каб яна спалучалася з першай тэмай. І ў якасці трэцяга раздзела уверцюры з'яўляў тэму Імерэці ў тым выглядзе, якая яна ў аўтара, а потым плаўна пераходзіць у першы нумар — сон Платона.

Гэтыя рэчы сон у вобразнай форме прадказаў тытанічныя зрухі ў звыклай пльыні жыцця сям'і Саманішвілі. Аўтары п'есы, зрабіўшы стаўку на чыстую камедыю, свядома спрашчалі ход падзей і змест дыялогаў, выстаўляючы героўмі прастадушнымі і адназначнымі ў сваіх думках і ўчынках. Прый гэтым яны часта хітравалі, але сутнасць хітрыкаў яшчэ больш раскрывала іх прастату. Напрыклад, сусед Арысто, зайшоўшы ў двор да Саманішвілі нібыта ў пошуках пеўня, якому выйграў у карты, скардзіцца на сям'ю гаспадары гэтага пеўня: «На верандзе сядзіць, сацыў ядуць. Можна, той пеньне, а можа, не той... Пакаштаваць не далі. Такія скупыя! Не тое, што вы — заўсёды за стол запрасіце». І без ніякага запрашэння ўсаджваецца за сямейную трапезу. З іх няхітраў размова можна даведацца, што ў гаспадарцы Арысто няма ніякай жыўнасці, акрамя казла, якое ён палічыў за казу пры раздзеле бацькавай спадчыны.

Падобныя побытавыя сцэны ў спектаклі падаюцца выключна ў камедыйным ключы і з мяккім гумарам, аўтары п'есы свядома пазбягаюць закранаць унутраны стан і боль гэтых збыднелых дваран, многія з якіх сктаваюцца на ўбогасці існавання. А ў фільме становіцца іх паказана рэалістычна, у драматычным ключы, унутраны свет і перажыванні раскрываюцца мнотствам псіхалагічных нюансаў. Так, перспектыва Платона згубіць палову бацькавай маёмасці прывядзе яго сям'ю з чатырма дзецьмі

віна арганізаваў калектыўныя аглядзіны чатырох самых старых удоў, якія доўга не працягнуць, — менавіта такіх Платон з жонкай і закахвалі.

— Выбірайце, самых лепшых прывёў: адна горшая за другую!

Квартэт імерэцінскіх бабuleк аказаўся надзвычай каларытны: адна гарбатая, другая кульгавая, трэцяя аднавокая, чацвёртая з адным зубам. Але як яны ўмелі ўкалоць адна адну, а ў фінале сцэны яшчэ і старыя косці ў лезгінцы размяці! Гэты эпізод самы камедыйны ў спектаклі. Шкада толькі, што з-за скарачэнняў у п'есе вобраз Кірыл атрымаўся не такі насычаны, як у першакрыніцы.

Працэс пошуку сапраўднай нявесты ў п'есе таксама не зусім такі, як у аповесці і фільме. У спектаклі пасля няўдалых калектыўных аглядзінаў сусед Арысто ўспомніў, што ў яго ёсць 50-гадовая бяздзетная мачаха Эленэ, якая пахавала і першага, і другога мужа (яго бацьку) і зараз жыве ў бацькавым доме разам з яго братамі. Зразумела, у паездку ўзяўся і Кірыл, які выконваў там функцыю выкрадальніка нявесты, накінуўшы ёй на галаву мяшок, хоць развіццё падзей гэтага не патрабавала. Зразумела, стваральнікі п'есы тут выкарысталі чыста тэатральны прыём, каб прыўнесці ў спектакль яшчэ больш камедыйнасці.

Развязка гэтай гісторыі ў абедзвюх версіях пачынаецца аднолькава, а вось ёе фінал — супрацьлеглы. Бекіна з Эленэ жэняцца і цешацца сваім ціхім шчасцем. Платон з жонкай таксама задаволены мачахай, якая ва ўсім дапамагае па гаспадарцы. Але праз пэўны час яны атрымліваюць зусім нечаканы і яшчэ больш моцны ўдар — мачаха зацяжарыла. У аповесці і фільме пасля таго, як яна нараджае сына, Платон адразу пачынае дзяліць двор на дзве паловы. Бацькава шчасце абярнулася для яго жыццёвым няшчасцем. А ў спектаклі мачаха нараджае двойню — дзвюччку і хлопчыка, якому прыродзе палова бацькавай маёмасці. Але Платон у самы апошні момант нібыта перараджаецца, і з яго вуснаў гучаць амаль біблейскія матывы: «Брат мой! Жыві пад нашым яркім сонцам, кідай зерне ў нашу зямлю, пі наша віно...» І вясёлая камедыя ў гэты момант ператвараецца ў філасофскую прытчу.

Пастаноўшчыкі спектакля зрабілі яго па-сапраўднаму маштабным, выкарыстаўшы ўсе магчымасці і выразныя сродкі музычнага тэатра. Вельмі значную работу правялі харэографы Юлія і Мікалай Міхайлавы, упрыгожыўшы спектакль разгорнутымі балетнымі нумарамі, якія ў складанай сцэне вясёла выглядаюць як балетны дывертысмент. Уражвае стройная зладжанасць масавых сцэн з удзелам усіх салістаў, артыстаў хору і балета.

Палоўныя ролі ў прэм'ерным спектаклі выконвалі вядучыя салісты тэатра: Бекіна — Антон Заянчоўскі, Эленэ — Вікторыя Жбанкова-Стрыганкова, Платон — Сяргей Суцько, яго жонка Мелано — Лідзія Кузьміцкая, Кірыл — Віктар Цыркуновіч, яго жонка Дарыко — Вольга Жалезкая, Арысто — Яўген Ермакоў.

Зоя МАТУСЕВІЧ

# На сустрэчу з Апалонам

Каб браць урокі ў знакамітых педагогаў, плацяць шалёныя грошы, пераадоляюць сотні кіламетраў. А тут такая ўдача: сустрэча з мэтрамі і зусім бясплатна, у сяброўскай атмасферы, у прыязных зносінах на роўных. Дзіва? Казка? Не, проста Вялікі тэатр Беларускае святае 89-ы дзень нараджэння і дорыць сваім прыхільнікам падарункі: майстар-клас па спевах ад заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь, саліста тэатра Алега Мельнікава і магчымасць асвоіць танцавальнае мастацтва каля станка з дапамогай галоўнага балетмайстра Вялікага, пераможцы шматлікіх міжнародных конкурсаў Ігара Колба. А на дэсерт — наталенне чароўным, незвычайным гучаннем цікавага музычнага інструмента ад вядучага выканаўцы Вялікага на ўдарных Міхаіла Канстанцінава. І — сустрэча на казырку Опернага з Апалонам, які ў скульптурнай кампазіцыі быццам бластаўляе шукальнікаў прыгожага. Акунёмся ў цудоўныя імгненні і атрымаем карысныя веды ад прафесіяналаў!

## Спевы — высокамастацкі крык

Ці задаваліся вы пытаннем, што такое опера ўвогуле? З італьянскай гэтае слова перакладаецца як «праца». Аснова оперы — музыка і драматычнае дзеянне, якія дзякуючы мастацкаму сінтэзу ўзаемапрапісваюць адно ў адно, што дасягаецца вялікай працай. Сінтэз мастацтваў у оперным спектаклі — адказнасць як дырыжора, так і рэжысёра, мастака па касцюмах і, урэшце, выканаўцы. І якая ў яго тут роля? Алег Мельнікаў, раслапачынаючы майстар-клас і жадаючы прадэманстраваць адказнасць працы опернага выканаўцы, прывёў прыклад з уласнага вопыту: «Калісьці на Днях культуры Малдавіі да мяне падышоў Уладзімір Гасцюхін і пачаў разважаць: «Я акцёр, ролю атрымаў, пражываю, намагаюся ўвасобіць у жыццё, але я вольны ў сваіх адчуваннях, свабодны ў інтэрпрэтацыі (вядома, з улікам рэкамендацыі рэжысёра). А вы ж залежыце ад кампазітара, лібрэтыста, рэжысёра, дырыжора, канцэртмайстра і іншых. І вось бераце ролю і павінны прыняць тое, што прапаноўвае кампазітар, і толькі гэта ёсць адзіная праўда. Вы павінны пражыць ролю, прыняць гэтую праўду і даказаць усім у зале, што менавіта гэта ёсць адзіная праўда. І эмацыянальны стан толькі такі — ніякі іншы. Пражыць як сваё асабістае. Таму хто мы ёсць у параўнанні з вамі?». Такая адказная прафесія опернага артыста. Шлях сюды ў Алега Мельнікава выдася цікавы. Скончыў музычную школу па баяне. У акадэмічны вакал прыйшоў у 25 гадоў, да гэтага служыў, як сам згадвае: «Калі прыйшоў у армію, мне сталі казаць: «У цябе ёсць голас, табе трэба вучыцца прафесійна», і я паступіў у мінскую кансерваторыю. Ды калі здаў першы экзамен, зачыніў дзверы з уласна-ненасцю: больш сюды не вярнуся. І сышоў. Я іграў джаз, ездзіў па фестывалях, працаваў у рэстаране і планаваў паступаць на эстраднае аддзяленне ў Інстытут культуры. Многім я абавязаны Адаму Мурзіну: менавіта ён мяне вярнуў у вакал. Праз паўгода я выйграў рэспубліканскі конкурс. У 1986 годзе паступіў у Адэскую кансерваторыю. За час вучобы выйграў 10 міжнародных вакальных конкурсаў, усе першыя прэміі...»

Опера валодае пазачасавай здольнасцю ўздзейнічаць на пачуцці. Пры, на першы погляд, сваёй складанасці яна досыць простая, а з дапамогай гарачага дотыку музыкі найлепш раскрывае жыццёвую з'яву і сягае ў яе глыбіню. «Я ўсіх запрашаю наведваць оперу — найвялікшае з мастацтваў», — распавёў Алег Мельнікаў. — Казалі, што опера памр. Ніколі! Хаця б таму, што кожны выканаўца нясе сваё адчуванне ролі. Адзін і той жа спектакль глядзіцца па-рознаму, бо інтэрпрэтацыя рознымі акцёрамі». А хтосьці ідзе паглядзець маленькія ролі, хаця насамрэч маленькіх роляў не бывае, лічыць Алег Мельнікаў: «У мяне быў выпадак падчас оперы «Чыя-Чыя-Сан», выконваў ролю дзядзькі Бонда. Дык з'яўляюся там літаральна на дзве хвіліны: дзядзька Бонд праклінае Чыя Сана. Але да мяне шмат разоў падыходзілі пасля спектакля і казалі: «Застаецца перад вачыма ваш дзядзька Бонд». Гэта не да таго, што я геніяльны выканаўца, а да таго, што маленькіх роляў не бывае. Яны ствараюць неверагоднае ўражанне і часам запамінаюцца больш, чым ролі першыя».

Слухалі Алега Мельнікава, адкрыўшы рот. Сярод шчаслічых, якія апынуліся на майстар-класе, — студэнт I курса факультэта мастацкай культуры БДУКМ, будучы рэжысёр Руслан Русакевіч, які не хаваў спадзяванняў: «Я чакаю новых ведаў, якія яшчэ не паспелі даць ва ўніверсітэце, магчыма, гэта будзе штосьці эксклюзіўнае, тым больш ад вядучых спецыялістаў Вялікага тэатра Беларусі». На пытанне, чаму выбраў прафесію рэжысёра, Руслан казаў, што з самага дзіцтва любіў штосьці наладжваць, любіў тэатр, чатыры гады выступаў у школьнай студыі — гімназіі № 1 г. Астраўца: «Скончыў універсітэт — вярнуўся ў родны горад, і не толькі таму, што ён перспектывны, але і таму што люблю яго. Буду падмацаць культуру малой радзімы».

Прысутныя гатовы былі працаваць дыяфрагмай, станаўчыца як трэба, рабіць вакальны пасыл, адным словам — практычна асвойваць майстэрства спеваў. Ды маэстра Мельнікаў не забываўся пра тэорыю: «Што такое спевы? Гэта высокамастацкі арганізаваны крык. Здыўлены? А як інакш, калі ў зале паўтары тысячы глядачоў, семдзесят чалавек аркестра, а вы без мікрафона. Напываць будзе недастаткова».

Спяваць трэба на прыходу, пачаў раздаваць парады маэстра: «Слова ад сябе, гук — на сябе. Італьянцы кажуць: «Спевы ёсць працяг удыху». Выдыхнулі і як быццам працягваеце ўдыхаць — абартаеце дыханне».

Чаму ў спевах важную ролю адыгрывае прамоўніцкае мастацтва? Бо тут галоўнае — пасыл, перакананы Алег Мельнікаў: «Калі я гавару, значыць, веру ў гэта. Толькі так і ніяк інакш. І зала ўспрымае. Незабыўны стан, калі ты «бярэш» залу. Як казаў Фёдар Шаляпін: «Я дасягнуў такога майстэрства, быццам бяру залу на далонь: захачу — яны будуць смяцца, захачу — плакаць». Я думаю, што гэта нейкія легенды.

Але потым, будучы студэнтам вялікага педагога Яўгенія Іванова (а гэта быў чалавек метр пяцьдзесят, сто сорок кілаграмаў, але голас дзівосны), калі мы з ім прыехалі на майстар-клас у Харкаўскую кансерваторыю, пераканаўся ў гэтым».

Спевы, аказваецца, — працэс натуральны, такі, напрыклад, як напісанне артыкула. Вы пішаце — і вы свабодны, але не расхлябаны. Такім чынам, найперш — свабода. Другі важны складнік правільных спеваў — дыханне (але не грудзьмі). Трэці — яснае вымаўленне літар (літара трымае тэстуру). І важная дэталі: язык пры спевах павінен ляжаць каля дзясен ніжніх зубоў.

Часам можна пачуць пра карысць той або іншай школы спеваў. Алег Мельнікаў развёў стэрэатыпы наконт гэтага: «Чаму італьянцы кажуць, што ў іх самая лепшая школа? Насамрэч няма ніякіх італьянскіх, нямецкіх, французскіх, беларускіх школ — ёсць адзіная правільная школа вакалу, а вось накладваецца ўжо розная спецыфіка. У нямецкай школе — свая спецыфіка, у беларускай — сваё».

Маэстра Мельнікаў перакананы, што патэнцыял голасу ёсць у кожнага чалавека. Іншая справа — наколькі развіта яго мастацкасць. Думаецца, майстар-клас хоць крыху наблізіў да дасканаласці.

## Прэпарасьён, пліе, рэлевэ

А для аматараў выказваць пачуцці з дапамогай рухаў цела — заняткі па балете, якія пагадзіўся даць прафесіянал з сусветным імем галоўны балетмайстар Вялікага Ігар Колб. Да станка! І пачалося спаціжэнне азоў балета. Знайшлі першую пазіцыю — раскрытыя наскі ног, паклон, і робім прэпарасьён — падрыхтоўку да руху. «Галава глядзіць на кісць рукі», — сачыў клапатлівы педагог Ігар Колб. Ён, уладар танца, як ніхто ведае сэнс кожнага руху. І натхнёныя вучні ўражана глядзелі на сваё адлюстраванне і дзівіліся ўласнай грацыі, якую адкрываў званы настаўнік. Вытанчанае пліе, ход ног крыжом уперад, потым назад... Рэлевэ: прыпадываемся, апускаемся. Апора заўсёды працуе на адной назе. Пераходзім да адажына: знаходзім пятую пазіцыю, якая найпрасцейшая. Нага адводзіцца ўбок, закрываем тандэю ў пятую пазіцыю. Нясём сябе высякародна. Прэпарасьён: ногі збіраем у першую пазіцыю. «Раз, два, тры, чатыры — паварот», — кантраляваў балетмайстар. Ды ў яго тоне зусім не адчуваўся ганарыстасці, а наадварот, таварыскасць. «Нам падалося цікавым узаемадзейнічаць з вамі ў такім фармаце, — дзеліцца Ігар Колб. — Каб вы лепш разумелі, чым мы жывём з ранку да ночы, і што балет — гэта прыгожа, цудоўна і лёгка». Наколькі гэта лёгка, вучні маглі правесці, калі прыйшлося расцягвацца: пакласці нагу на палку і рабіць удых-выдых — заадно, такім чынам, раслабляць мышцы. Думаецца, і гэта не спужала апантаных навічоў балета. Тут застаецца толькі падзякаваць непераўздызнаму артысту Колбу за яго педагогічную вытрымку!

## Экзотыка вібрафона

І — доўгачаканы дэсерт! Сустрэча пад акампанемент вібрафона з уладаром Вялікага тэатра — Апалонам. Калі выйдзіш на казырок Вялікага, адкрываецца чароўны від на Мінск. А побач — бог мастацтваў уласнай персонай, ды так блізка, што, здаецца, ты ў параўнанні з ім мурашка. Скульптурная кампазіцыя Апалона з дзвюма музамі ўражвае веліччу. І калі яшчэ даведзецца апынуцца ў гэтым прыўкрасным месцы! Ды Вялікі ўмее рабіць сюрпрызы на свой дзень нараджэння! А ў кампаніі цудоўнага музыканта, вядучага выканаўцы апернага тэатра Міхаіла Канстанцінава, які іграў на вібрафон, душа акрылялася. «Вібрафон падумаў у 40-я гады ХХ ст. у Амерыцы, — расказвае музыкант. — Гэта ўдарны клавійны інструмент, які вібрауе за кошт матарчыка. Ён выкарыстоўваецца ў нас у балете «Кармен-сюіта», у спектаклях Яўгенія Глебава, Вячаслава Кузняцова...»

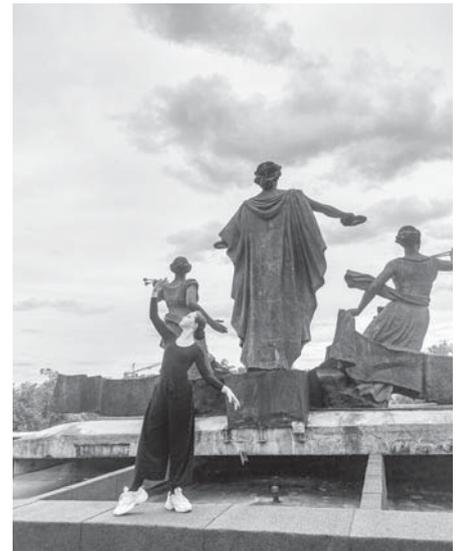
На першы погляд падаецца, што інструмент рэдкі, бо яго гучанне экзатычнае, быццам казачнае, нават фантастычнае, але ў Беларусі вібрафоннаў хапае. Але, здаецца, так памайстэрскую абыходзіцца з ім, як Міхаіл Канстанцінаў, не можна ніхто. Пералівы мелодыі ўзнісілі высокую да мар аб шчасці.

Кожны педагог і ўсе творчыя супрацоўнікі, хто далучыўся да майстар-класаў у дзень нараджэння Опернага, паўсталі Апалонамі, здольнымі натхніць і падарыць магчымасць дакрануцца да прыгожага.

Наталія СВЯТЛОВА,  
фота аўтара



Алег Мельнікаў



Каля бога мастацтваў хочацца выглядаць вытанчана.



Практыкаванні каля станка ад Ігара Колба.



Міхаіл Канстанцінаў іграе на вібрафоне.

# «Каноравы маляванкі» — на радасць спадзяванкі

Апошнім часам павялічваецца цікавасць да інсітнага мастацтва. Тэрмін гэты быў уведзены ў 1966 годзе славацкім мастацтвазнаўцам Штэфанам Ткачам. Інсітныя творцы не маюць спецыяльнай прафесійнай падрыхтоўкі. Аднак яны адрозніваюцца і ад звычайных самадзейнікаў, якія стараюцца спасцігнуць хоць некаторыя мастакоўскія сакрэты. Для інсітнага малявання — звычайнае захапленне: задума ўнікае нек я інстынктыўна. У іх своеасаблівае бачанне свету, жыцця. Але далёкае ад сапраўднасці — фантастычнае, узвышанае, якога ў сапраўднасці ніколі няма. Ды яны гэтым жывуць.

На Беларусі класічны прыклад падобнага мастацтва — творчасць Алены Кіш. Элементамі інсіту прасякнуты і мастакоўскія памкненні такіх майстроў, як Язэп Драздовіч, Міхась Зянец, Іван Супрунчук і іншыя. Параўнальна нядаўна вернута з небыццця імя Паўла Марціновіча. Не блытаць з яго цэзкам, пэтам, перакладчыкам. Адрываюцца і новыя імёны. Адзін з іх — Ніканор Зосік.

## Самародак з Драгічынскага краю

Нарадзіўся Ніканор Лявонцэвіч 8 сакавіка 1904 года ў вёсцы Гуркі цяперашняга Драгічынскага раёна. Зямлякі ставіліся да яго з пашанай. Аднак пра Канора, як яго называлі ў Гурках і наваколлі, у друку ніхто не пісаў. Справа зрушылася з месца дзякуючы яго аднавяскоўцу журналісту Леаніду Качанку, а таксама экспедыцыі на Палессе, арганізаванай Інстытутам мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы Нацыянальнай акадэміі навук. Завіталі навукоўцы і на Драгічыншчыну. Тым, што ўдалося даведацца пра Ніканора Зосіка, падзялілася мастацтвазнаўца Аксана Варатнікова. Яе апавед, а таксама згадкі Леаніда Качанкі дазваляюць атрымаць уяўленне аб гэтым таленавітым самародку.

Ён быў адным з шасці дзяцей у звычайнай сялянскай сям'і. Яны змалку не цураліся работы. Працавалі і па найме ў Каралю Талочкі, якому ў 1920-я гады мінулага стагоддзя належаў Закозельскі маёнтак. А гэта ж побач з Гуркамі. Бадай, у доме гаспадара на сценах юнак убачыў карціны. Мог і назіраць, што малюе хтосьці з сямейнікаў. Захацелася і самому паспрабаваць. Са здзіўленнем і радасцю ўпэўніўся, што нешта атрымаецца.



З жонкай.

Магчымы і такі варыянт. У Гурках ці паблізу ад іх жыў нейкі творца-самавук, які зарабляў тым, што маляваў ахвотным экзатычна-паўднёвым сюжэты. Пазнаёміўшыся з малюнкамі Ніканора, узду яго ў хаўруснікі.

— Бачыш, як шмат у мяне работы? — ён паказаў на раскладзеныя на стале малюнкі. — І гэта яшчэ не ўсё. Заказаў столькі, што не паспяваю іх выконваць. А ўдвух горы можам вараचाць!

Зосік задумаўся. Самавук супакоіў яго:

— Не бясплатна, канешне. Толькі адна ўмова.

— Якая?

— Мяне ўжо многія ведаюць. Таму лепш, каб думалі, што гэта малюю я. Ахвотней будучы купляць. Згодзен?

— Згодзен, — адказаў Ніканор.

## Ідылія і рэальнасць

Як доўга працавалі разам, невядома. Магчыма, і далей такая сумесная праца доўжылася б. Відаць, да таго часу, пакуль Ніканор не трапіў на кірмаш у Драгічын, а можа, і ў Кобрин, дзе прадавалі і маляваныя дываны —

так называлі карціны. Там і даведаўся іх сапраўдны кошт. Пасля гэтага і стаў працаваць самастойна. Маляваў ужо толькі тое, што самому падабалася. А талент, як высветлілася, меў ад Бога.

Аднойчы надарылася гісторыя, што ў тамашніх мясцінах даўно ператварылася ў легенду. Ніканор Лявонцэвіч так па-майстэрску перамаляваў купюру ў сто злотых, што ніхто не мог адрозніць, дзе арыгінал, а дзе фальшывка. Не падумаў, што такая «творчасць» трапіла пад крымінал. Калі вестка пра падробку дайшла да ўлад, доўга тлумачыў, што так няўдала пакартаваў. На шчасце, паверылі.



Адзін з твораў.

Ці не пасля гэтага яго сталі называць не Ніканорам, а Канорам. Ніканор — гэта па-мясцоваму, па-свойску. Канор жа гучыць быццам загадка, не па-зямному. А яго творы сталі называць «Каноравы маляванкі». Карціны і маляваныя дываны набывалі ахвотна. Вешалі на сцяне каля ложка, каб заўсёды імі любавалася. Адлюстраванае на іх успрымалася дзіўным райскім жыццём. Паўсядзённым ж будні не толькі святы. А зірнеш на маляванкі — і на душы хораша-хораша.

Магчыма, і сам ён, пішучы свае творы, у думках быў далёка ад роднай вёскі, ад блізкіх і знаёмых. Багата фантазія несла туды, дзе іншыя краевіды. Аднак не адпускала ад сябе і знаёмае з маленства. Маляваў экзотыку — дыні, грэцкі арэх, кветкі, што ростам з жанчыну. Закончыўшы гэты сюжэт, пераходзіў да такога, што ўжо ўспрымаўся злёпкам вясковага жыцця. Толькі зноў у ідылічным успрыманні. Дом у тры паверхі, якіх у вёсцы таго часу ніколі не было, сажалка, хлапчук, які гуляе з сабакам...

## Няма Гурак, Зосік застаўся

Таленавіты і сціплы, Ніканор Зосік быў і на дзіва сумленны. Не царпеў несправядлівасці. За гэта і папалціўся. У 1947 годзе, калі праходзіла калектывізацыя, заступіўся за жанчыну, муж якой загінуў на фронце, а яна адна выхоўвала шасцёра дзяцей: «Што гэта за такая народная ўлада, якая забірае ў сірот і ўдавы карову? У такі калгас я ніколі не ўступлю!»

Гэтка сумленнасць каштавала яму дзесяць гадоў лагераў. У родную вёску вярнуўся толькі пасля смерці Сталіна. Няволя не зламала. Праявіў характар. Нягледзячы на перажытае, застаўся аднаасобнікам, які тады на вёсцы казалі пра такіх людзей. Уласную гаспадарку, канешне, меў, але жыў і сваім талентам. Як напамін аб страшных гадах, якія пазбавілі яго свабоды, захоўваў у сябе партрэт нейкага невядомага мужчыны. Леанід Качанка бачыў гэты партрэт, бываючы ў маленства са сваёй маці ў хаце Ніканора Лявонцэвіча. Мог адлюстраванне свайго таварыша па няволі. Але подпіс «БЯ 1953» наводзіць на думку, што гэта, бадай, аўтапартрэт нейкага мастака, які, хутчэй за ўсё, таксама адбываў пакаранне. Магчыма, быў і вучнем Зосіка. Гэты партрэт падарыў свайму настаўніку, калі таго вызвалілі. Магло быць і наадварот. На свабоду пайшоў першым, а партрэт пакінуў у памяць аб сабе.

Не стала Ніканора Лявонцэвіча 12 снежня 1981 года. Няма ўжо і вёскі Гуркі. Тое, што засталася ад яго, называецца вуліцай Пралетарскай у Закозелі. Усё менш застаецца ў жывых людзей, якія ведалі яго. Радуе, што ў хатах не толькі Закозеля, але і блізкіх да яго вёсак, захаваліся яго творы. Некалькі карцін і вялікі маляваны дыван Качанка прывёз у Мінск. У Музеі старажытнабеларускай культуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі ладзілася выстаўка твораў Зосіка. Ёсць яны ў гісторыка-культурным запаведніку «Заслаўе».

Ёўсцігні ДРОМІН

Фота з сайта Ваенна-гістарычнага музея імя Д. Удовікава

## Млын навін

У Мінску, а таксама на Віцебшчыне, у Дуброўне, пабываў вядомы расійскі пісьменнік-марыніст Мікалай Чаркашын. Аўтар многіх кніг пра лёсы ваенных маракоў, пра савецкіх падводнікаў, урадженцаў Беларусі ў Ваенна-марскім флоце СССР і Расіі, ён з'яўляецца і членам Саюза пісьменнікаў Беларусі.

— Мяне чарговы раз прывяло ў Беларусь надзвычайнае жаданне пабываць на ўрачыстасцях у гонар 225-годдзя легендарнага расійскага ваеннага марака Аляксандра Казарскага, якое адзначалася на яго радзіме, у Дуброўне, — расказваў Мікалай Андрэевіч. — Малайцы зямлякі, малайцы і сябры Беларускага саюза ваенных маракоў, нераўнадушныя да нашай агульнай гістарычнай памяці. Вобраз Казарскага, яго мужнасць у барацьбе з праціўнікамі Расіі — прыклад служэння Айчыне, фанатычнага жадання да апошняга імгнення жыцця быць верным прысязе.

У апошнія гады М. Чаркашын, які, дарэчы, нарадзіўся ў Ваўкавыску, на Гродзеншчыне, працаваў над цыклам з трох раманаў, у якіх расказваў пра мужнасць савецкіх салдат, абаронцаў Айчыны, у першыя дні Вялікай Айчыннай вайны ў Брэсце і пад Брэстам, у Беластоку, Слоніме, Зэльве... Высокі водгук пра навізну ў адлюстраванні гісторыі вайны, драматычных падзей 1941 года атрымаў першы з твораў трылогіі — «Берасцейскія вароты». Ёсць задума выдаць усе тры раманы пад адной вокладкай. Будзем спадзявацца, што кнігу заўважаць у Беларусі — і звычайныя чытачы, і прафесійныя гісторыкі.

Мікола БЕРЛЕЖ

\*\*\*

У Буда-Кашалёўскім дзяржаўным аграрна-тэхнічным каледжы, які адзначае сёлета 110-годдзе, ёсць свой гімн, напісаны на словы зямляка Анатоля Эзэкава. Нядаўна адбылася сустрэча навучэнцаў і выкладчыкаў гэтай установа з аўтарам. Пачалася яна з кароткага імпрывізаванага інтэрв'ю з пэтам, якое правяла педагог Любоў Янчанка. Менавіта па яе ініцыятыве і была арганізавана літаратурная імпрэза. Потым Анатоль Эзэкаў чытаў вершы, распавядаў цікавыя гісторыі з уласнага жыцця, адказаў на пытанні і раздаваў аўтаграфі. У відэазапісе пругучалі таксама песня на словы пэты «Я еду дахаты» і афіцыйны «Гімн лясаводу Беларусі», напісаны ім у суаўтарстве з кампазітарам Леанідам Шурманам.

Аліна РАЧЫЦКАЯ

\*\*\*

Да вучняў і настаўнікаў сярэдняй школы № 130 г. Мінска прыехалі пісьменнікі: старшыня Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Валанджін Семянкіна і намеснік старшыні Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Уладзімір Мазго. Госці пазнаёмілі прысутных са сваёй творчасцю, расказалі пра работу беларускага парламента і Саюза пісьменнікаў, згадалі сваю малую радзіму — Зэльвеншчыну. Школьнікі з цікавасцю і захапленнем слухалі вершы, разгадалі загадкі, задавалі пытанні. Пісьменнікі падарылі школе свае кнігі, а таксама наведвалі школьны музей і некаторыя прадметныя класы.

Уладзімір ПРАХАРЭНКАЎ

\*\*\*

«Лірычны настрой» — так называлася літаратурная гасцёўня, якая прайшла ў Кобрынскай цэнтральнай раённай бібліятэцы. Назва абрана невпадкова: гэтай вясной у выдаўца Наталлі Ефціфеевай пачаўся свет другі выпуск літаратурнага альманаха «Лірычны настрой». У ім змешчаны творы чатырнаццаці паэтаў і празаікаў; усе аўтары — члены літаратурнага клуба «ПаэтыКо», які працуе пры бібліятэцы.

На імпрэзу завіталі родныя, сябры і знаёмыя «паэтыкаўцаў», прадстаўнікі сістэмы адукацыі раёна і школьнікі. На пачатку мерапрыемства дырэктар Кобрынскай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Ларыса Легацук расказала пра літаратурны клуб, яго работу і дасягненні. А затым паэты распавялі пра сябе і чыталі свае вершы. Вядучая, кіраўнік клуба «ПаэтыКо», член Саюза пісьменнікаў Беларусі Наталля Ефціфеева прадставіла кожнага аўтара альманаха, нават тых, у каго не атрымалася прыйсці. Іх вершы чыталі родныя, вядучая і іншыя творцы. Партрэт літаратурнай суполкі дапоўнілі кніжная выстаўка «ПАЭТЫЧНЫ КОБРЫН» і экспазіцыя рукадзельных работ членаў клуба.

Ніна ПЯТРОЎСКАЯ

\*\*\*

Дзівоснаму феномену беларускай зямлі — культурным крыніцам прысвечана кніга Уладзіміра Лобача і Таціяны Валодзінай «Святыя крыніцы Беларусі», якая выйшла ў «Беларускіх навуцы» ў серыі «Традыцыйны лад жыцця». Легенды, паданні, цуды ацалення, абрады і календарныя святы, звязаныя з ушанаваннем крыніц беларусамі, — пра ўсё гэта можна даведацца з выдання. Да таго ж у кнізе змешчана шмат экспедыцыйных фальклорна-этнаграфічных матэрыялаў, а таксама фотаздымкаў з розных рэгіёнаў нашай краіны.

Міхась СЛІВА

## Простыя рэчы

# Віктар Жыбуль: праз «чорны ход» — у літаратуру!

Паэт, удзельнік знакамітага калісьці «Бум-Бам-Літа»; літаратуразнаўца, кандыдат філалагічных навук, даследчык, вядучы навуковы супрацоўнік Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва актыўна выступае на літаратуразнаўчых канферэнцыях, прысвечаных даваеннаму літпрацэсу. Аўтар зборнікаў паэзіі «Калі ў хаце дыверсант» (1996), «Рогі гор» (1997), «Прыкры крык» (2001), «Дыяфрагма» (2003), «Забі ў сабе Сакрата!» (2008, у саўтэрстве з Верай Бурлак), «Сталелі» (2012), «Дзяцел і дупло» (2016); аўтар ідэі і арганізатар літаратуразнаўчых экскурсій па Мінску, сёння Віктар Жыбуль распаўвае пра вытокі яго захаплення гісторыяй сталіцы і як праз хобі пачаў пісаць па-беларуску.

— Віктар, ты — карэнны мінчанін. Раскажы, як абудзілася цікавасць да роднага горада.

— Пачалося ўсё з тапанімікі, тады нават у школу яшчэ не хадзіў. У нас дома быў тэлефонны даведнік з назвамі ўсіх вуліц — зачытаўся імі як займальнай казкай! Было цікава ведаць, што ў горадзе ёсць вуліцы з вельмі незвычайнымі назвамі нахвалі Камароўскае каліцэ, Эскаватарная, Меліярацыйная, Базісная (хоць і не разумеў, што гэта такое), Міліцыйская, Авангардная; існавала аж восем Чыгуначных завулкаў, пяць — Радзятарных, гэта захапіла. Мелася таксама карта горада з пазначанымі маршрутамі транспарту, але вуліцы на ёй адзначаны былі не ўсе. Разглядаў і ўяўляў, дзе там могуць быць непазначаныя вуліцы. Тады ж, у гадоў сем, марыў стаць таксістам, бо ўжо добра ведаў горад...

З цягам часу стала недастаткова ведаць назвы вуліц, захацелася на кожнай

з іх пабываць, і калі такое здаралася, звяртаў увагу на дамы і будынкі, што там месціліся, — апроч тапанімікі захапіла і гісторыя: калі што было пабудавана, што з'явілася раней на тым ці іншым месцы...

— Як без інтэрнэту шукаў інфармацыю?  
— У школьныя гады пачаў збіраць бібліятэчку пра Мінск. Выразаў матэрыялы з газет, дзе распавядалася пра розныя раёны і асобныя будынкі, старыя назвы і перайменаванні. Так, у «Вячэрнім Мінску» любімай рубрыкай была «Старое. Новае. Вечнае». А ў старэйшых класах зрабіў ксеракопію даведніка «Увесь Мінск» 1911 года — знайшоў кнігу ў Нацыянальнай бібліятэцы.

Натуральна, узніклі думкі: дзе прымяніць веды? Удзельнічаў у розных віктарыях па гісторыі горада, трапіў у лік пераможцаў. А ў 1994 годзе быў абвешчаны паэтычны конкурс пад назвай «Родны горад». Перада мной на стала ляжаў стос кніг па тэме... Вырасшыў скарыстаць свае веды і тут, напісаў вершаваны нарыс «Драўляная Грушаўка»: «У прадмесцях старых беларускіх сталіцы // жывучы забудовы мінулых гадоў // будынкі касцёлаў, муры, камяніцы // і шэрагі простых драўляных дамоў...» І зноў апынуўся сярод пераможцаў! Такім чынам, зацікаўленасць Мінскам дамагла праз «чорны ход» трапіць і ў літаратуру — гэта была першая сур'езная спроба па-беларуску. Дагэтуль нават не спрабаваў друкавацца. Адчуў, што мне зусім не складана пісаць на роднай мове...

— Падчас вучобы ва ўніверсітэце цікавасць твая не знікла, а, наадварот, паглыбілася і пашырылася...

— Пісаў дысертацыю аб авангардызме ў айчынай паэзіі 1920—1930-х гадоў, а пазней мае літаратуразнаўчыя і мінсказнаўчыя цікаўнасці перакрыжваліся: тады якраз пачалі ладзіцца фестывалы

экскурсаводаў і мне прапанавалі правесці экскурсію па Трактарным пасёлку, у якім вырас... Давялося шукаць пэўныя дакументы, падвучыць гісторыю пасёлка. Звярнуўся да літаратурных твораў, каб аздобіць экскурсію, знайшоў усё, што было напісана пра пасёлка альбо дзе ён згадваецца, у якіх творах выяўлена мастацтва «засвяціўся», у якіх фільмах мільгануў... Зрабіў экскурсію з культуралагічным падтэкстам, цытатамі з твораў Петруся Броўкі, Андрэя Александровіча, Веры Лютавай, Сяргея Пясецкага, які пісаў пра гэтыя мясціны задоўга да таго, як з'явіўся пасёлка.

Пачаў праводзіць экскурсіі не толькі па сваім раёне, але і па іншых, звязаных з постацямі нашай літаратуры. Так, прайшла тэматычная экскурсія, прысвечаная нефармальнаму згуртаванню 1930-х «ТАВІЗ». Было цікава паказаць на месцаваці іншым, дзе знаходзілася шашлычная, у якой часта сядзеў Валерый Мараккоў, па якіх вуліцах любілі шпаціраваць нашы паэты, дзе жыў Міхась Багун, у якога яны любілі збірацца, якая вуліца найбольш адлюстравалася ў творах таго часу...

Потым надыйшла эпоха кавіду, і ўсё праішло ў папяровае вымярэнне. З часопіса «Роднае слова» папрасілі напісаць артыкул пра Міколу Аўрамчыка. Стаў чытаць яго творы — а там шмат згадак пра розныя мінскія рэаліі! Ёсць нават кніжка пад назвай «Універсітэцкі гарадок» з адпаведнай выявай на вокладцы! Згадваюцца розныя месцы, напрыклад, пешаходны мост праз чыгунку, што быў за вакзалам. Аўрамчык піша, які яны з Міколам Сурначовым пераходзілі па тым мосце. Пазней меце асаціраваць у пата з загінулым сябрам... Так, зразумеў: у кожнага пэўнае месца выклікае асабісты, толькі яму блізкі ўспамін — такім чынам,



Фота з асабістага архіва В. Жыбуля.

у кожнага з нас свой Мінск і яго ўспрыманне... Пасля таго, як быў надрукаваны артыкул пра сталіцу ў творах Аўрамчыка — «Ад Маскоўскае шашы да Суражскага базару...» (радкі з яго верша), — у рэдакцыі часопіса прапанавалі аўтарскую рубрыку пад назвай «Шпацір з пісьменнікам». З таго часу напісаў пра сталіцу ў творах Рыгора Барадуліна, Генадзя Бурлакіна, Петруся Броўкі, Пятра Іглькі, Уладзіміра Караткевіча, Алеся Наўроцкага, Уладзіміра Карпава і іншых аўтараў...

— Якія раёны сталіцы, акрамя таго, дзе мінула дзяцінства, табе найбольш цікавыя?

— Там, дзе скрыжаванне Партызанскага проспекта з Цэнтральнай вуліцай, фасадныя дамы прывакзальнага раёна нейкага іншага горада. А калі заходзіш углыб, мноства прыватных драўляных і каменных домікаў таксама нагадваюць іншыя гарадкі. Мару пра тое, каб астраўкі горада, што нагадваюць іншыя гарадкі, захаваліся. Часам хочацца абстрагавацца ад ваяўнічага ўрбанізму, дзе ўсё ў шклобетонных забудовах, і праісціся, развеецца, уявіць, як тут жылі раней.

Гутарыла Таша ШПАКОЎСКАЯ

## зваротная сувязь

### Сымон-музыка і іншыя гісторыі

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя праекты.

У нядзелю і чацвер увазе слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Развагі пра літаратуру». Размова гэтым разам пойдзе пра прозу Якуба Коласа. Прагучыць таксама ўрывак з трылогіі класіка «На ростанях».

У рамках блока ранішніх праграм «У рытме дня» выходзяць праекты «Адным штрыхом» з вершамі і мініяцюрамі беларускіх аўтараў, а таксама «Ранішні серыял» з працягам твора Людмілы Рублёўскай «Золата забытых магіл».

Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе старонкі твора Чынгіза Айтматава «Буранны паўстанак» у перакладзе на беларускую мову Міхаса Стральцова. У «Радыёбібліятэцы» гучыць роман Эрыха Марыя Рэмарка «Трыумфальная арка». У праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вячэрнім эфіры выхадных слухачоў чакаюць апавяданні беларускіх пісьменнікаў.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штодзённіка «LiM».

Радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча гучыць на «Культуры» ў нядзелю і сераду. Чарговым госцем праграмы будзе паэт з Салігорска Хведар Гурыновіч.

Для аматараў паэзіі ў суботу і нядзелю прагучаць вершы Раісы Баравіковай у выкананні артысткі Лікі Пташук.

Змест перадачы «Радыётэатр плюс» у выхадныя складуць дзве часткі музычнага спектакля «Сымон-музыка» паводле аднайменнай паэмы Якуба Коласа.

Юным прыхільнікам мастацкага вяншання канал «Культура» прапануе ў суботу і нядзелю «Дзіцячы радыётэатр» з пастаноўкамі з фондаў Беларускага радыё. Штывечар у 21.00 для маленькіх выходзіць «Вячэрняя казка».

#### Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

**3 чэрвеня** — на творчую сустрэчу з паэтам Уладзімірам Магзо ў дзіцячую бібліятэку № 13 (11.00).

**4 чэрвеня** — на творчую сустрэчу з пісьменнікам сталічнага аддзялення, што адбудзецца на плошчы Свабоды (каля Ратушы) (16.00).

**6 чэрвеня** — на свята паэзіі і ўскладанне кветак да помніка А. С. Пушкіну (набярэжная Свіслачы) (11.00).

**8 чэрвеня** — на «Свята дзіцячай кнігі» ў бібліятэку імя Ф. Багушэвіча (11.00).

**9 чэрвеня** — на творчую сустрэчу з паэтам Уладзімірам Магзо ў бібліятэку імя Ф. Багушэвіча (11.00).

адрэс мастацтва — 317-20-98  
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісны індекс:  
63856 — індывідуальны;  
63815 — індывідуальны льготны для настанікаў;  
638562 — ведамасны;  
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12  
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

**5 чэрвеня** — 85 гадоў з дня нараджэння Барыса Беляжэнкі (Беліжэнкі; 1937—2016), беларускага паэта, журналіста.

**5 чэрвеня** — 85-годдзе адзначае Валянцін Занковіч, беларускі архітэктар, скульптар.

**5 чэрвеня** — 80-гадовы юбілей святкуе Вячаслаў Рагойша, беларускі літаратуразнавец, крытык, педагог.

**6 чэрвеня** — 90 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Сеўржа (1932—2005), беларускага партыйнага і грамадскага дзеяча, літаратуразнаўца, публіцыста, перакладчыка.

**6 чэрвеня** — 75 гадоў спаўняецца Валерыю Даўталу, беларускаму жывапісцу-манументалісту, акварэлісту.

**6 чэрвеня** — 75 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Мятросы (1947—2006), беларускага актёра, рэжысёра, заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь.

**6 чэрвеня** — 70-годдзе святкуе Уладзімір Іванов, беларускі артыст балета, народны артыст Беларусі.



**7 чэрвеня** — 90 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Герчыка (Майсея Беньямінавіча; 1932—2008), беларускага празаіка, публіцыста, перакладчыка.

**8 чэрвеня** — 90-годдзе адзначае Барыс Чудакоў, беларускі ваенны дырыжор, педагог, заслужаны артыст БССР.

**8 чэрвеня** — 80-гадовы юбілей святкуе Ліцвія Манаква, беларускі рэжысёр, тэатральны педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

**8 чэрвеня** — 70-годдзе адзначае Тамара Тэвасян, артыстка тэатра лялек, заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь.

**10 чэрвеня** — 120 гадоў з дня нараджэння Барыса Браздзянскага (1902—1945), беларускага сцэнарыста, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

**11 чэрвеня** — 80 гадоў спаўняецца Яраславу Пятрову, беларускаму опернаму спеваку, народнаму артысту БССР.

Календар падрыхтаваны  
БДАМЛМ

Выходзіць з 1932 года



Галоўны рэдактар  
Алексей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная камісія:  
Ташчэна Арлова  
Алесь Бадак  
Дзяснін Барсук  
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гіламедаў  
Вольга Далдзімава  
Жана Запарыца  
Анатоль Казлоў  
Анатоль Крайдзіч  
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч  
Вячаслаў Нікіфарав  
Мікалай Чарнігін  
Іван Чарота  
Іван Штэйнер

Адрэс рэдакцыі:  
Юрыдычны адрэс:  
220013, Мінск,  
вул. Б. Хмяльніцкая, 10-а  
E-mail: info@vzviadza.by

Адрэс для карэспандэнцыі:  
220034, Мінск, вул. Захарова, 19  
E-mail: lim\_new@mail.ru  
Адрэс у інтэрнэце: www.vzviadza.by

Тэлефоны:  
галоўны рэдактар — 325-85-25  
намеснік галоўнага рэдактара — 319-79-85, 224-66-74  
адказны сакратар — 377-99-73  
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98  
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98

Выдавец:  
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ  
Нумар падпісаны ў друку 02.06.2022 у 11.00  
Ум. друку. арж. 3,72  
Наклад — 675

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»  
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г.  
Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013  
Заказ — 1301  
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12  
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакі прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэагуюць.  
Газіцкая рэдакцыя можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі.  
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686



9 770024 468001 2 2022